

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV103
HT06
Handledare: Björn Badersten

Vem är ett *barn*?

En kritisk idéanalys av Barnkonventionen

Lovisa Fhager
Maria Hazard

Föräldrar har stort ansvar för sina ungar, de kan inte få leva som kungar. En del barn blir av sina föräldrar glömda och av verkligheten gömda. Dom lever som stackare och växer upp som rackare. Kärlek alla barn måste få för att kunna förstå det som föräldrarna hittar på.

Sofia, Therese, Henrik, Helen. Åk. 6¹

¹ Bartley 1998:146

Abstract

Nearly half of the worlds population is individuals under the age of eighteen. The UN Convention on the Rights of the Child state in its first article that a child is “every human being below the age of 18 years”. Our aim and purpose with this essay is to problemize this broad definition. Our hypothesis is that the definition brought by the UN Convention on the Rights of the Child is too wide and therefore brings difficulties when children of different ages beneath eighteen should and shall be treated the same. The problem framed in a question were: *Which problems are there with the conception child and in what way does the conception fundamentally show?*

The method being used is a critical idea analysis where the aim is to show the underlying notion of the conception of child in the convention. The reached results showed that our hypothesis was right, essentially that the definition is too broad which leads to straits and difficulties concerning childrens rights. This is shown especially regrading protection of the child versus childrens right to autonomy.

Nyckelord: Begreppet barn, Barnkonventionen, Yngre- och äldre barn, Skydd, Autonomi

Keywords: The conception child, UN Convention on the Rights of the Child, Younger- and older children, Protection, Autonomy

Antal ord: 72 473

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte	1
1.2	Problemformulering	2
1.3	Metod	2
1.3.1	Material	3
1.3.2	Val av artiklar	4
1.4	Disposition	5
2	Barnkonventionen	6
2.1	Bakgrund	6
2.2	Allmänt	6
2.3	Principer	7
2.4	Begränsning	7
3	Principiella nedslag	9
3.1	Vad är ett barn?	9
3.1.1	Paradigm i föreställningen om barnet	10
i.	Barnet som objekt	10
ii.	Barn i behov av skydd	10
iii.	Barn som subjekt	10
3.1.2	Definitionen barn enligt Barnkonventionen	11
3.1.3	Fostret	11
i.	En enhet	11
ii.	Separata enheter	12
iii.	Enheter med interdependens	12
3.1.4	Barndomens slut	13
3.2	Barnets kompetens	15
3.2.1	Idéströmningar inom kompetens	15
3.2.2	Skydd	16
3.2.3	Autonomi	17
3.2.4	Rättigheter på kollisionskurs	18
3.3	Barnets bästa	21
3.3.1	Olika bästa i olika kontexter?	22
3.3.2	Barnets bästa i förhållande till vem?	22
3.4	Lika barn leka bäst	25
3.4.1	Rättighets- och lika värdebegreppet	25
3.4.2	Barnets dikotomi	26
3.4.3	Universella värden och kulturrelativism	27

4	Slutsats	30
5	Referenser	33
6	Bilagor	36
6.1	Barnkonventionen	36
6.2	Tabell undersökning	54
6.3	Undersökning	55

1 Inledning

Då vi båda har ett genuint intresse för mänskliga rättigheter följer en analys av en konvention sig naturligt. Vi tog kontakt med Barnombudsmannen för att höra oss för om vår uppsatsidé med Förenta Nationernas (FN) Konvention om Barnets Rättigheter, även kallad Barnkonventionen, och fick svar från Lotta Dahlström, jurist på departementet för Barnombudsmannen, att Barnkonventionen och konventionens dubbla syn på barn är mycket intressant, samt att det här finns en lucka i forskningen. Samma svar vi fick från svenska UNICEF, Rädda Barnen, Röda Korset och SOS-barnbyar. Detta motiverade oss ytterligare till att undersöka komplexiteten i konventionen då det har ett ytterst relevant samhällsvärde. Värdet ligger i att vår undersökning bör ses som en utgångspunkt för vidare utredningar om *hur väl* Barnkonventionen har assimilerats in i samhällen och *varför* nationer väljer att efterfölja den eller inte.

Mänskliga rättigheter är rättigheter som tillkommer individer i egenskap av att vara människa. Alla människor har i moralisk mening samma rätt till dessa rättigheter.² Idag är mänskliga rättigheter starkt förknippade med FN och dess deklarationer, främst FN:s Allmänna förklaring om mänskliga rättigheter från 1948.³

Vid en första anblick kan Barnkonventionen te sig okomplicerad och självklar, något som alla borde kunna stå bakom. Trots Barnkonventionens vidd och universalitet, eller kanske därför, inrymmer konventionen svagheter.

1.1 Syfte

Vårt syfte med denna uppsats är att visa på inkonsekvensen i artikel 1 och inkonsistensen i artikel 3, samt artikel 12 kontra 19 i FN:s Barnkonvention från 1989. Vi har efter närmare granskning av konventionens artiklar uppmärksammat en icke-stringens vad gäller synen på barnet som rättssubjekt. Ändamålet är att belysa denna komplexitet samt problematisera kring denna. Med något som påminner om en kritisk idéanalys ämnar vi inte komma med något konstruktivt förslag på hur en eventuell konvention rörande barn borde se ut, utan i stället synliggöra de grundläggande brister som finns i FN:s rådande Barnkonvention. Syftet är att undersöka själva fundamentet och uppfattningen som konventionen vilar på.

I fokus för uppsatsen står begreppet *barn*. Vår förförståelse är att barnet definieras olika i olika kontexter, kulturer samt tidsskeden. Men ännu viktigare att

² Winston 1989:7

³ Rubenson i Gunner & Namli 2005:133

begreppet barn associeras till barn i yngre ålder. Vi ämnar undersöka hur detta fungerar i en fastslagen internationell konvention rörande barn.

Vårt syfte är inte att undersöka konsekvenserna av detta i implementeringen och efterföljandet av konventionen i det internationella samhället. Tanken är inte heller att se på det rättsliga förhållandet mellan barnet och familjen. Idén är att se på den teoretiska konstruktionen.

1.2 Problemformulering

Vår hypotes är att begreppet *barn* är för vitt omfattande då det innefattar alla individer under arton år med vissa regionala undantag.⁴ Artikel 1 säger att med barn avses varje människan under arton år, om inte barnet blir myndig tidigare enligt den lag som gäller för barnet. Konsekvensen av detta, som vi ser det, blir att begreppet blir hållningslöst. Vi ser en svårighet i att barn i *olika* åldrar skall behandlas lika.

Vidare problematiserar vi kring FN:s Barnkonventions dubbla syn på barnet, rätten till skydd och rätten till autonomi, barnets bästa samt generella principer och problem gällande rättigheter.

- Vilka problem finns det med begreppet *barn* i Barnkonventionen och hur tar det sig principiellt uttryck?

1.3 Metod

Vi gör avstamp i en normativ begreppsanalys där syftet är att neutralt och kritiskt problematisera snarare än att argumentera värdemässigt.⁵ För att visa på inkonsekvensen och inkonsistensen i FN:s Barnkonvention har vi valt att använda oss utav en form av kritisk idéanalys. Som Bergström & Boréus säger har idéanalyser sällan den metodstringens som exempelvis argumentations-, innehålls- eller lingvistisk analys har.⁶ Vi har valt att sätta samman delar av reflektioner om idéanalys som metod från Beckman, Bergström & Boréus, Esaiasson, Tingsten och Vedung (dock ej i inbördes ordning).

Genom att försöka tolka Barnkonventionen med hjälp av kritisk idéanalys har vi som avsikt att blottlägga dess underliggande föreställningen kring begreppet barn.⁷ Då föreställningen om barnet är så fundamental för konventionen tar den sig vissa uttryck som konsekvens av begreppet. Grundsynen på en idé är att den

⁴ FN:s Konvention om Barnets Rättigheter, artikel 1

⁵ Badersten 2006:43f

⁶ Bergström & Boréus 2005:171

⁷ Beckman 2005:56

består av en synlig del och en latent underliggand del. Med hjälp av idéanalysen gör vi det osynliga synligt.⁸

Idékritiken skall genomföras i tre steg. Dessa steg är:⁹

1. Analys av texten. Här ämnar vi belysa motsägelserna i konventionen bland annat med hjälp av ett urval av artiklar från Barnkonventioner.
2. En diskussion om vad texten refererar till. Här vill vi undersöka och synliggöra vilkens och vems verklighet texten handlar om.
3. En diskussion om i vilket socialt sammanhang texten har tillkommit. Vi försöker här se vilka omständigheter som rådde under utarbetningen av texten.

Dessa steg genomförs parallellt då det faller sig naturligt för att visa på vår hypotes. Stegen är inneboende beroende av varandra och det finns en styrka i att analysera samtliga parallellt. Vår fokus ligger på det första steget i vår analys. Vi anser dock att för en full förståelse av det första steget krävs det att alla tre undersöks och berörs. Kritik har riktats mot huruvida forskaren är i behov av att se till kontexten och det ligger en svårighet i att utifrån kontexten bestämma vilka omständigheter som utgör den relevanta kontexten.¹⁰ Dock menar vi, precis som Bergström & Boréus att medvetenheten om att texten inte säger något i sig är en styrka.¹¹

Vi har valt att sätta idén istället för aktören i centrum i vår analys då vi är ute efter idén om barnet som begrepp och inte efter barnet som rättssubjekt.¹²

1.3.1 Material

FN:s Barnkonvention från 1989 är det mest grundläggande dokumentet vi använder oss av. Barnkonventionen behöver således inte motiveras. En diskussion om valet av primärkällor kan däremot vara motiverad. Varken den ena eller den andra primärkällan avlämnar någon absolut sanning utan samtligas stoff och yttranden måste tolkas. Samma gäller för våra sekundärkällor. Vi är medvetna om att materialet vi använt oss av inte är helt objektiva. Vi har dock försökt få bukt med detta genom att använda oss av så bred litteratur som möjligt.

Vi har i huvudsak använt oss av litteratur kring mänskliga rättigheter och barnets rättigheter. Då mycket av litteraturen kring barnets rättigheter är inriktad på nationell lagstiftning har vi varit tvungna att vara selektiva. Vi har försökt att inte använda oss av litteratur tidigare än från 1989 på grund av Barnkonventionens ikraftträdande såtillvida det inte finns specifika skäl för det (för metoden). När det funnits valmöjlighet i form av senare upplagor och senare utgiven litteratur har vi valt att använda oss av de mest aktuella.

Anledningen till att vi valt att inte använda oss av FN-rapporter är på grund av att de behandlar förarbetet till konventionen. Förarbetet till Barnkonventionen

⁸ Bergström & Boréus 2005:167

⁹ *ibid.*

¹⁰ Beckman 2005:15f

¹¹ Bergström & Boréus 2005:173

¹² Esaiasson 1993:96, nr.2 s.207

faller under steg tre i vår metod vilket inte är vart vårt fokus vilar. Vid arbetet med detta metodologiska steg har vi istället valt att använda oss av Ludvig Beckman (forskarassistent på statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms Universitet) rekommenderade Sharon Detricks *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child* då vi anser den vara täckande och tillfredsställande.

1.3.2 Val av artiklar

Vårt syfte med användandet av artiklar i analysen är att belysa problemområden i Barnkonventionen. När vissa problem innefattas av flertalet artiklar har vi endast valt ut en för att påvisa vår tes av praktiska och estetiska skäl. På så vis blir texten tydligare och det blir även lättare för läsaren att följa vår tankegång.

Fyra artiklar anges vara styrande över konventionens övriga artiklar. Dessa är **artikel 2 – icke-diskriminering**, **artikel 3 – barnets bästa**, **artikel 6 – rätten till liv** och slutligen **artikel 12 – åsiktsfrihet och rätten att bli hörd**.¹³ Då artiklarna, enligt FN:s Barnkommitté, är de tyngsta i konventionen anser vi det väl motiverat att utgå från dessa i vårt problematiserande.

Fundamentalt för vår analys står artikel 1 i fokus då det är FN:s Barnkonventions definition av *barn*. Detta blir således utgångspunkten för vårt första tema *Vad är ett barn?*.

Artikel 12 avspeglar rätten till autonomi under temat *Barnets kompetens*. Vi behöver under detta tema en kontrasterande artikel som belyser barnets rätt till skydd. Det finns i Barnkonventionen sju tydliga artiklar om rätten till skydd, vi har emellertid valt ut endast en och det är **artikel 19 – skydd mot övergrepp**. Vi anser artikeln vara av en generell art medan de andra är mer specifika.

Artikel 3 lägger grunden för vårt tema om *Barnets bästa* medan artikel 2 följer vårt tema *Lika barn leka bäst*. Artikel 6 är dock inte av relevans för vår analys då vi inte problematiserar över rätten till liv.

Då våra tematiska indelningar stödjer sig på dessa fyra principiellt styrande artiklar för Barnkonventionen anser vi våra teman vara väl motiverade. Med detta inte sagt att det inte finns andra intressanta aspekter värda att belysa, såsom adoption, asylproblematik samt vårdnadstvister. Vårt syfte är dock att grundligare belysa vissa problematiska aspekter i konventionen. Därmed finns det i denna text inte utrymme för övriga infallsvinklar. Vi anser dessa aspekter vara av störst intresse för vår analys kring begreppet barn.

¹³ Detrick 1999:72

1.4 Disposition

FN:s Barnkonvention beskrivs i termer av dess bakgrund, principer, innehåll och begränsningar. Detta för att det är viktigt för läsaren att ha förförståelse av Barnkonventionen då den är det tänkta analysobjektet. Vi ämnar belysa svåra beröringspunkter genom att exemplifiera ett antal artiklar från konventionen och dessa kommer specifikt att redogöras för i olika tematiska indelningar i analysen. Då vi redan genomfört vår analys i problemformuleringen där vi framlägger vår hypotes, kommer de tematiska indelningarna att stå för vår diskussion där vi ämnar lägga grund för och påvisa vår hypotes samt hur den tar sig uttryck. I denna diskussion berörs olika teorier med olika stort utrymme. I analysen använder vi oss inte av någon enskild teori utan det teoretiska ramverket utformas parallellt med de tematiska indelningarna i enlighet med de vi anser vara aktuella för våra specifika problemområden. Avslutningsvis följer en redogörande slutsats.

2 Barnkonventionen

“Children are not *made* human beings, they are *born* human beings”.

Janusz Korczak¹⁴

2.1 Bakgrund

Nationernas Förbund (NF) antog år 1924 en deklARATION om barns skydd och välfärd. För att vidare cementera barnets rättigheter antog FN 1959 ytterligare en deklARATION.¹⁵ I samband med FN:s Internationella barnår 1979 tog Polen initiativ till den Barnkonvention som råder idag. Tio år senare, 1989 kunde FN:s Generalförsamling anta Barnkonventionen, vilken trädde i kraft året därpå.¹⁶ Den största skillnaden mellan de två tidigare deklARATIONER är att de tidigare fick begränsad genomslagskraft till skillnad från den aktuella.¹⁷ Vidare särskiljer sig Barnkonventionen från övriga FN konventioner genom att den syftar till att barnets rättigheter måste främjas aktivt för att kunna efterlevas.¹⁸

Att barn för illa var den utlösande faktorn för att internationellt diskutera barnets rättigheter. Av denna orsak betonas omgivningens ansvar för barnet snarare än barnets rätt att självständigt kräva skydd.¹⁹

2.2 Allmänt

I Barnkonventionen uttrycks för första gången världssamfundets samlade syn på barnets mänskliga rättigheter i en internationellt bindande traktat då de tidigare konventionerna i stora drag endast utvecklades av USA och Västeuropa.²⁰ Ingen annan konvention om mänskliga rättigheter har fått så stor uppslutning som Barnkonventionen, endast USA och Somalia har inte ratificerat konventionen.

FN:s Barnkonvention utgår ifrån att barndomen i sig har ett värde och består av 54 artiklar, varav 41 är sakartiklar.²¹ Varje artikel bidrar till helheten och skall

¹⁴ Nowak 2003:91

¹⁵ Barnombudsmannen 2001:7

¹⁶ Detrick 1999:57f

¹⁷ Barnombudsmannen 2001:7

¹⁸ Hollander i Hollander, Nygren & Olsen (red.) 2004:58

¹⁹ Schiratzki 2005:38

²⁰ Barnombudsmannen 2001:8

²¹ Barnombudsmannen 1999a:6

ge vägledning vid tolkning till de specifika artiklarna.²² Detta efterföljs av tretton artiklar som behandlar antagande, implementering och övervakning.²³

Rättigheterna kan per definition delas in i absoluta- och målsättningsrättigheter. Absoluta rättigheter som måste respekteras av ratificerande länder, oavsett landets kapital, inbegriper medborgerliga och politiska rättigheter. Sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter är mer allmänt utformade och är de som räknas som rättigheter av målsättningskaraktär. Införlivandet av dessa rättigheter är, till skillnad från de absoluta rättigheterna, beroende av landets resurser och kapital.²⁴

Staten står ansvarig att skydda barnet, även om familjen ofta utnämns som den naturliga miljön för barnets uppväxt. Ett utmanande drag hos konventionen är att staten står ansvarig även där myndigheterna inte är direkt inblandade, det vill säga i den privata sfären.²⁵ Den traditionella uppfattningen anses vara att staten inte har något ansvar för övergrepp som begås inom familjen.²⁶

2.3 Principer

Fyra artiklar anses, enligt Barnkommittén, vara styrande över konventionens övriga artiklar. Dessa är, som tidigare nämnda, artikel 2 – icke-diskriminering, artikel 3 – barnets bästa, artikel 6 – rätten till liv och slutligen artikel 12 – åsiktsfrihet och rätten att bli hörd.²⁷ Tanken är att principerna skall underlätta arbetet för konventionsstaterna att uppfylla konventionsmålen. Därmed inte sagt att dessa artiklar är överordnade de andra.²⁸ De olika rättigheterna i Barnkonventionen rangordnas inte inbördes utan presenteras som delar av samma helhet.²⁹

Det kan vara värt att dela in barnens rättigheter i sociala rättigheter som inrymmer rätt till viss ekonomisk trygghet, samt civila- och politiska rättigheter, yttrande-, tanke-, trosfrihet och rätt till deltagande i det politiska livet. Barns rättigheter kan således ha olika syften.³⁰

2.4 Begränsning

FN har valt att använda sig av en juridisk definition av begreppet barn som säger att ett barn är ”varje människa under arton år” med restriktioner för regionala

²² SOU 1997:174

²³ Barnombudsmannen 2001:15

²⁴ Bartley 1998:19

²⁵ Med den privata sfären menas privatpersoner, med eller utan släktskap till barnet ifråga.

²⁶ Hollander i Hollander, Nygren & Olsen (red.) 2004:58

²⁷ Detrick 1999:72

²⁸ SOU 1997:116 s.54f

²⁹ Hammarberg 2003:9

³⁰ Schiratzki 2005:38

bestämmelser. Juridikens definition skiljer sig åt från den medicinska och psykologiska definitionen som menar att barnet är en individ från födseln fram till dess att densamme inträder puberteten omkring tretton-fjorton års ålder. Den sistnämnda definitionen är individuellt anpassad till skillnad från den juridiska där barnet först inträder vuxenstadiet och blir myndig vid den godtyckt antagna åldern, arton år.³¹

I Barnkonventionen finns ingen fastställd tidpunkt då ett barn blir ett barn och följaktligen får dess rättigheter. Arbetsgruppen kring utarbetandet av konventionen valde att inte ta ställning till en nedre åldersgräns och fostrets rättsliga status.³² Frågan lämnas dock öppen i preambeln vilket vi belyser i första temat.

Konventionsdefinitionen utesluter dessutom dimensionerna av kön och ungdomar.³³ Flickor och pojkar särställs inte. Ordet ”barnet” används istället för hon och/eller han. Samma gäller för ungdomar då de innefattas av ordet ”barnet”. Det finns således ingen distinktion mellan yngre och äldre barn.³⁴

³¹ Bartley 1998:29

³² SOU 1997:116 s.62

³³ Bartley 1998:77

³⁴ Med yngre barn menar vi barn fram till dess att de inträder puberteten och med äldre barn menar vi de som inträtt puberteten fram till tonårens slut.

3 Principiella nedslag

För att belysa komplexiteten i Barnkonventionen har vi valt att göra fyra principiella nedslag. Dessa följer i stort de ovan nämnda styrande artiklarna, undantaget artikel 6. Som komplement i temat om barnets kompetens använder vi oss av artikel 19 – skydd mot övergrepp. Artikel 1 är grundläggande för genomförandet av vår analys och kommer därför vara utgångspunkt då den stipulerar definitionen av barn. Med hjälp av dessa artiklar ämnar vi visa på problem i konventionen. Vi skall genom att analysera, referera och diskutera klarlägga vår tes med fokus på det förstnämnda.

Det är värt att notera att de tematiska indelningarna är asymmetriska. Detta faller sig, enligt Bergström & Boréus, naturligt i en kritisk idéanalys då aspekterna och argumentationen kring infallsvinklar i en denna metod sig är olika.³⁵ Samma gäller beträffande denna idéanalys av Barnkonventionen. Det bör nämnas att dessa teman i någon mån överlappar varandra och alla argument inte är ensamt gällande endast för ett tema. *Vad är ett barn?* besvarar huvudsakligen vilka problem det finns med begreppet barn i Barnkonventionen medan de efterföljande tre principiella nedslagen huvudsakligen besvarar hur detta tar sig principiellt uttryck i Barnkonventionen. Det första temat utesluter inte svar på de andra tematiska nedslagens åliggande. Inte heller utesluter de andra nedslagen det första temats åliggande.

De första tre tematiska indelningarna vi genomför utgår från barnet och sträcker sig till det allmänna medan det fjärde gör det omvända. Det sista temat är av högre abstraktionsnivå då problematiken inte enbart rör barnet men i högsta grad är gällande för detsamma. På så vis lyfts blicken från barnet för att förstå Barnkonventionen och barnet ur ett högre politiskt filosofiskt perspektiv.

3.1 Vad är ett barn?

Nästan hälften av världens befolkning utgörs av individer under arton år.³⁶ Inom mänskliga rättighetsdiskursen och framförallt de rättigheter som rör barn har försök gjorts för att definiera vad ett barn är. Begreppet härstammar ifrån verbet bära i betydelsen föda och karakteriseras av unga människor.³⁷

³⁵ Bergström & Boréus 2005:171

³⁶ Bartley 1998:78

³⁷ *ibid.* s.29

3.1.1 Paradigm i föreställningen om barnet

I den västerländska historien kan synen på barnet delas upp i tre paradigm. Paradigmen följer även de dokument som har skrivits internationellt om barnets rättigheter och visar därför tyngden utav de västerländska värderingarna vid framtagandet.

i. Barnet som objekt

Från kolonialtiden fram till 1800-talet reflekterade synen på barnet den *laissez-faire* - andan som rådde. Barnet sågs som ett objekt som var i föräldrarnas besittning. Barnuppfostran stod föräldrarna fritt såtillvida de kunde sörja för barnets livsnödvändigheter vilket även innefattade aga som ett led i disciplinen. Då barnet sågs som ett objekt snarare än en egen individ fanns det heller inte några skyddande lagar. Ett särskilt juridiskt system för äldre barn saknades då de som var runt tretton år och över innefattades av samma straff som gavs till de vuxna.³⁸

ii. Barn i behov av skydd

Synen på barnet som en individ som måste skyddas sträckte sig fram till mitten av 1900-talet. Humanismen stod i centrum och barnet tilldelades en separat roll från föräldrarna, dock som en speciell typ av utvecklad individ. Fokus vilade på barnets ömtålighet och var därför i behov av statens skydd. Vid ett misslyckande av föräldrarna att skydda barnet från andras eller egen grymhet och misshandel, ansågs staten vara skyldig att ingripa. Emellertid sågs barnen fortfarande i stor utsträckning som objekt då det var i behov av skydd antingen från en förälder eller från staten.³⁹

Synsättet influerade många nya lagar, men även NF:s och FN:s deklARATIONER från 1924 och 1959, som kom till i syfte att skydda barnet och ge det en särskild status i förhållande till den vuxne.

iii. Barn som subjekt

Det tredje paradigmet utkristalliserades efter Andra Världskriget. Barnet sågs nu som en individ med vissa medfödda och inneboende rättigheter och det var därför viktigt att göra det möjligt för dem att utöva dessa rättigheter i politiska, sociala och medborgerliga kontexter. Det var inte längre staten som skulle stå för skyddet utan både föräldrarna och staten.⁴⁰ I denna tidsanda kom FN:s 1989 års Barnkonvention till men de andra paradigmerna, framför allt det andra, lyser

³⁸ Denov 2004:2f

³⁹ *ibid.* s.3

⁴⁰ *ibid.* s.3f

igenom i vissa artiklar. I och med konventionen har utvecklingen kring barnets rättigheter flanerat från att se barnet som objekt i behov av skydd till att se barnet som *både* objekt och aktör.⁴¹

3.1.2 Definitionen barn enligt Barnkonventionen

FN:s Barnkonvention ger oss i artikel 1:⁴²

I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.

Konventionsförfattarna valde definitionen av barn som under arton år för att maximera skyddet Barnkonventionen erbjuder och för att försäkra att rättigheterna i konventionen uniformt kunde tillämpas till en så stor grupp som möjligt.⁴³

Företrädesvis handlar Barnkonventionen om födda barn. Det finns dock anledning att ha icke-födda barn i åtanke. Det tas i Barnkonventionen hänsyn till barnet före födseln i preambeln då barnet behöver ”särskilt skydd och omvårdnad i sin fysiska och psykiska omognad”.⁴⁴ Detta rättsliga skydd gäller såväl *före* som *efter* födseln. Det råder en uppfattning om att artikel 1 lämnar plats för tolkning om fostrets status. Politiska filosofer med A. Lopatka i spetsen menar däremot att texten som helhet enbart behandlar det födda barnets rätt då konventionen inte svarar på när individens liv börjar och att det ofödda barnet således inte faller under konventionens skydd.⁴⁵

3.1.3 Fostret

Vi har valt att belysa tre olika sätt att se på barnet innan det är fött.⁴⁶

i. En enhet

Att fostret och kvinnan är en enhet är svårt att visa på med hjälp av fysiska fakta. Till skillnad från en kroppsdel så är kvinnan hel både med eller utan fostret. För att komma runt den kritik som har riktats mot förhållningssättet finns nu ett mellanting då det sägs att fostret och kvinnan är en enhet fram till dess att fostret har en existens oberoende av sin mamma.⁴⁷ Detta synsätt följer sedan det födda barnet då flera av barnets rättigheter är avhängiga föräldrarnas. Flera rättigheter är enligt Barnkonventionen integrerade med föräldrarnas rättigheter. Vid sidan av

⁴¹ Bartley 1998:66

⁴² FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989, artikel 1.

⁴³ Detrick 1999:52

⁴⁴ Preamble: Den bakgrund och historia man skall förhålla sig till när man läser konventionen.

⁴⁵ Detrick 1999:57

⁴⁶ Seymore 2000:189.

⁴⁷ Seymore 2000:191ff

dessa finns rättigheter som är direktavhängiga föräldrarnas, gränsen mellan dessa är dock konturlös.⁴⁸

Något som tyder på att kvinnan och barnet ses som en enhet är det faktum att i flera sammanhang används begreppet barn i en kombination med kvinnor, *kvinnor och barn*. Formuleringen syftar till att de två är en enhet. Föreställningen om barnet tycks vara för svagt. Det är således genom kvinnan som barnet blir synligt.⁴⁹

ii. Separata enheter

Kvinnan och fostret ses som separata enheter enligt detta tankesätt och dess anhängare stödjer sig på att kvinnan och fostret är olika till sin natur och därför har distinkta behov. Båda har varsin uppsättning rättigheter, vilket synliggörs i de fall där kvinnan exempelvis är drogmisbrukare och fostret då har en rättighet att skyddas ifrån detta ofrivilliga drogmisbruk. Då kvinnan har vissa autonoma rättigheter samtidigt som fostret uppstår potentiella värdekonflikter. Under vissa omständigheter måste ett val göras mellan vems rättigheter som står högst i rang. Det verkar här vara ett nollsummespel där den enes rättigheter tar ut den andres. Ju mer kvinnans rättigheter och autonomi hävdas desto mindre rättigheter har fostret och vice versa. Vissa hävdar att modellen reducerar gravida kvinnor till en behållare eller inkubator vilket resulterar i att hennes rättigheter minskar.⁵⁰ Nollsummespelet är återkommande senare i barnets liv då barnets och föräldrarnas rättigheter tar ut varandras. Barnets ökade rättigheter leder till inskränkningar i föräldrars bestämmanderätt över barnet och vice versa.

iii. Enheter med interdependens

I detta förhållningssätt ligger styrkan i att inte simplificera den relation som finns mellan fostret och kvinnan. Deras intressen ses inte isolerade utan som ömsesidigt beroende av varandra. Den potentiellt inneboende konflikten och särskiljandet ersätts här med en interdependens vilket grundar sig i ett kvinnligt synsätt på relationer enligt vissa feministiska teoretiker. Vidare menar de att detta i sin tur vilar på en uppfattning om att kvinnors och mäns tankesätt skiljer sig åt.⁵¹ Universella värden, såsom Barnkonventionen förespråkar, är enligt omsorgetiker en illusion och något som konstruerats utav mannen då de är i behov av konceptuella trosuppfattningar eftersom de är avskurna från omsorgens närhet.⁵² Omsorgetiken menar att det är skillnad på naturlig omsorg och omsorg som görs utav plikt, där den första är typiskt kvinnlig och den sista manlig i sin

⁴⁸ Schiratzki 2005:41ff

⁴⁹ Bartley 1998:78f, 94

⁵⁰ Seymore 2000:194ff

⁵¹ *ibid.* s.199ff

⁵² Noddings i Ahlenius 2004:131, 138

beskaffenhet.⁵³ Den naturliga omsorgen uppkommer i relationen mellan barnet och kvinnan och följdaktigen handlar det inte om när livet uppkommer utan om när relationen börjar.⁵⁴ Relationen upphör inte i och med födseln och inte heller direkt vid myndighetsåldern. Den naturliga omsorgen följer kvinnan och barnet genom livet.

3.1.4 Barndomens slut

Då rättigheterna ser olika ut för vuxna och barn måste en exakt gräns mellan dem båda dras. Det faktum att myndighetsåldern regleras olika i olika nationer är ett resultat av svårigheten med universaliteten i Barnkonventionen då det är svårt att nå konsensus med så många representanter från olika nationaliteter och religionsuppfattningar.⁵⁵ I flertalet länder dras gränsen vid arton års ålder, men få skulle nog hålla med om att det finns en reell skillnad mellan en person som är sjutton år och en som är arton, snarare handlar det om individuell utveckling. Den satta myndighetsåldern är alltså godtycklig. Flertalet nationers rättssystem har en tendens att tänka i dikotomiska termer då en vuxen ses som en person med fullständig kapacitet och en person under myndighetsåldern i avsaknad av samma kompletta förmåga.⁵⁶

Under utarbetandet av Barnkonventionen föreslogs även femton och fjorton års ålder som högsta ålder för begreppet barn. Femton motiverades med att det var den översta åldern FN:s Generalförsamling antog i samband med det Internationella barnåret. Fjorton motiverades med att denna ålder är slutet på grundskolan och laglig ålder för giftermål i många länder. Ytterligare ett förslag var att ett barn är varje individ som inte uppnått myndighetsåldern tilldelad barnet i dennes nation. Flera protester restes mot dessa förslag och slutligen valdes arton års ålder med motiveringen av dess breda omfattning.⁵⁷ Trots åldern som valdes som myndighetsålder finns en bisats i artikel 1 som ger frihet till annan nationell lagstiftning än arton år. Den breda omfattningen begränsas med denna bisats. Artikel 1 är utsägligt problematisk. I synnerhet då myndighetsåldern i flertalet länder är knuten till puberteten, men i flera fall gäller även olika åldrar för flickor och för pojkar. Konventionens syfte är att skydda barn under arton år om inte barnet blir myndig tidigare enligt lag som gäller för barnet. De barn som konventionen ursprungligen tänkt skydda faller i och med denna första artikel utanför rättsskyddet. Vi har exempelvis i åtanke de flickor som ofrivilligts gifts bort i tidig ålder.

Konventionsdefinitionen utesluter dimensionerna av ungdom och kön.⁵⁸ Det görs varken en definition kring yngre och äldre barn. Inte heller mellan kön.

⁵³ Omsorgsetiken är en gren inom särartsfeminismen där det hävdas att män och kvinnor är olika till sin natur.

⁵⁴ Noddings i Ahlenius 2004:130 [Djupare diskussion kring universella värden återfinns i *Lika barn leka bäst*]

⁵⁵ Veerman 1992:397

⁵⁶ Freeman 1997:91f

⁵⁷ Detrick 1999:57f

⁵⁸ Bartley 1998:77

Problematiken kring yngre och äldre barn behandlas i temat om barnets kompetens. Vi ämnar inte problematisera kring den icke existerande könsdimensionen, ändock anser vi det värt att nämna.

FN:s Barnkonvention bekräftade den nya synen på barnet, en individ i behov av omtanke och kärlek för att kunna utvecklas på bästa sätt. Samtidigt med ett eget värde. Detta är en ny företeelse då barnet historiskt sett har varit en egen produktionsenhet. Synen på barnet kunde jämföras med synen på djur, lika oförnuftiga och irrationella, oberäknliga och därmed farliga. I synnerhet betraktades båda två som arbetskraft. I våra dagar har barndomen fått en ny innebörd och ses inte längre endast som en förberedelse för vuxenlivet utan som ett värde i sig.⁵⁹

Ett idémässigt framsteg som gjorts i och med Barnkonventionen är att barn numer tillskrivits fullt människovärde. Ett språkmässigt framsteg som gjorts är att i och med barnets *rätt* och *rättigheter* tas ett väsentligt idémässigt steg bort från det tidigare präglade välgörenhetstänkandet som på ett olyckligt sätt avpolitiserade barnfrågor.⁶⁰

⁵⁹ Edenhammar et al 1994:11

⁶⁰ Hammarberg i Rembe (red.) 1992:31

3.2 Barnets kompetens

Synen på barnets kompetens har speglat framtagandet av Barnkonventionen och dess föreställning om barnets kompetens varierar inom FN:s medlemsländer. Eftersom synen på barnets förmåga att fatta egna rationella beslut varierar har vissa artiklar en betoning på autonomi medan andra lägger vikten på skydd.

Det kan inte finnas något bättre sätt att korrumpera själva idén om mänskliga rättigheter än ett rättigheternas krig.

Maciej Zaremba⁶¹

3.2.1 Idéströmningar inom kompetens

Utgångspunkten i Barnkonventionen är att barnet i fråga skall skyddas och inte besitta autonomi som annars ses som en förutsättning för rättigheter. Utgångspunkten betyder dock inte att det går att bortse från egenbestämmande. Barn ses enligt Barnkonventionen som individer i utveckling vilket gör dem i behov av omsorg, skydd och vägledning. Även om barn är i behov av detta behöver inte det betyda att de i alla situationer och avseenden, enligt samma text, ses som oförmögna. Synen på barnet som objekt i behov av skydd har förändrats till att se barnet som både objekt och aktör.⁶²

De artiklar i Barnkonventionen som berör barnets rätt till skydd är mer preciserade och specifika än de artiklar som berör barnets rätt som aktör. Dessa är vagare och mer diffusa. En förklaring till detta kan vara att det sistnämnda är ett senare fenomen, men det berättigar å andra sidan inte detta faktum.⁶³

De som förfäktar barnets rättigheter har utmanat motstridande argument genom att ifrågasätta argumentens validitet, relevans och lämplighet. Vad ett barn är kapabelt till finns fortfarande i en ”svart låda” dit vi ej har tillträde.⁶⁴

Beroende på vart man står i kompetensdiskussionen finns det ett antal olika trender. Dessa trender har löpt parallella över tiden, dock har den sistnämnda fått ett större utrymme i diskursen sedan utarbetandet av Barnkonventionen.⁶⁵

i. Den reformistiska trenden

Inkompetensargumentet är gällande, men anhängarna till denna falang menar att vårt samhälle kraftigt undervärderar barnets kompetens vad gäller dess förmåga

⁶¹ Barnombudsmannen 1999a:55

⁶² Bartley 1998: 66

⁶³ *ibid.* s.76

⁶⁴ Verhellen i Freeman & Veerman (red.) 1992:80

⁶⁵ *ibid.* s. 80f

att fatta rationella och välinformerade beslut.⁶⁶ Denna kompetens är ofrånkomlig vid en mycket yngre ålder än den som är konventionellt accepterad. Detta är ett utav huvudargumenten till att de rättsliga åldersgränserna bör sänkas då barnet bör ges rättigheter gradvis.

ii. Den radikala trenden

Inom den radikala trenden ifrågasätts validiteten av inkompetensargumenten på etiska grunder. Utgångspunkten är att alla människor är jämlika och att all diskriminering, även diskriminering på grund av ålder, är moraliskt förkastligt oavsett innehav av kompetens i fråga eller ej. Enda lösningen är att ge alla människor, inklusive barn, lika mänskliga och civila rättigheter.

iii. Den pragmatiska trenden

Denna diskurs ifrågasätter vad det finns för praktiska orsaker till att inte ge barnet civila rättigheter och låta det göra anspråk på dessa självständigt. Anhängarna av trenden menar att det inte finns några praktiska orsaker till ett sådant förnekande av rättigheter så till vida barnet inte har kompetens att förfäkta sina egna rättigheter. Inkompetensen måste då tydligt demonstreras och det skall råda en tydlig konsensus i samtliga grupper i samhället. Principen är alltså att barnet bör åtnjuta alla rättigheter förutom i ovan nämnda specifika fall. Vad gäller vuxna har det visat sig att ett liknande förhållningssätt har fungerat. Den stora fördelen med detta är att bevisbördan vad gäller barnets inkompetens inte kommer att ligga hos barnet i fråga. Idag är det barnet som måste bevisa att det är berättigat till självbestämmande vilket gör att det hamnar i en svagare position.

3.2.2 Skydd

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena föräldern, vårdnadshavares eller annan persons vård.

Artikel 19 § 1 i FN:s Barnkonvention

I konventioner gällande barn ses skyddandet utav den svage, någon som inte kan föra sin talan, som grundläggande. Denna syn reflekterar den automatiska associationen kring barnet i tidig ålder som är i behov av skydd och omsorg. Detta synsätt har sin utgångspunkt från att barnet har behov och önskingar som behöver uppfyllas av vuxna. Den som skyddas är beroende av att vuxna gör rätt i

⁶⁶ Med inkompetensargumentet menas att barnet ej är komplett i sina förmågor såsom en vuxen.

sin tolkning av det barnet förmedlar.⁶⁷ Detta inte sagt att det i praktiken ser ut som så. En utav barnrättens viktigaste funktioner är skyddsätten där den svagare parten skall skyddas.⁶⁸ ”I föräldrars eller den ene förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård” i artikel 19 indikerar att primärt fokus vilar på situationer inom familjen där barnet utnyttjas eller negligeras.⁶⁹

Det tas i litteraturen kring barnets rättigheter få kritiska ståndpunkter mot fenomenet skydd av barnet. Dock benämns skyddsaspekten vara paternalistisk och inte ta hänsyn till barnet som en autonom individ. För att kunna skydda barnet åsidosätts barnets autonomi.⁷⁰ Skydd faller sig naturligt enligt Rawls och hans teori om okunnighetens slöja. Då ingen kunskap finns om vem man är det rationellt att gå med på att avstå från en rätt, i detta fall rätten till autonomi, för att reducera riskerna att de andra rättigheterna kränks.⁷¹ Den som inte vet vem den är anser den svages rättigheter vara de viktigaste då det kanske är den själv.

Ett starkt argument för skydd av barnet är att densamme inte skall tvingas bli vuxen i förtid. Med detta menas att de skall skyddas från obehagligheter i så stor utsträckning som möjligt då barnet ej är emotionellt moget att hantera dessa. Detta innebär även skydd emot de övergrepp som benämns i artikel 19 ovan.

Ett annat argument är att barnet inte skall erkännas rättigheter förrän den tidpunkt densamme lärt sig att ta ansvar. Med rättigheter följer skyldigheter och barnet har inte alltid förmågan att se dessa underliggande skyldigheter. Det blir svårt för barnet i tidig ålder att ta ansvar för sina handlingar, däremot inte sagt att äldre barn inte kan göra detsamma. Argumenten bottenar i att barn inte har särskilt mycket att tillföra samhället utan i första hand är i behov av skydd. Här ser vi tydligt att synen på begreppet barn är en föreställning om ett ungt barn som inte kan bidra med samhällsnytta. Barnets behov av skydd, som i allra högsta grad är nödvändigt, kan samtidigt utgöra en begränsning för äldre barn. Denna begränsning tar sig uttryck genom en inskränkning i det äldre barnets autonomi.

3.2.3 Autonomi

I Barnkonventionen artikel 12 är det fastlagt att vid samtliga beslut som rör barn skall barnets röst höras i förhållande till dess ålder och mognad; barnet måste få möjlighet att kunna påverka sin egen situation.⁷²

Vuxna människor har rätt att agera fritt så länge de inte inkräktar på andras friheter eller skadar andra. Barnet har inte dessa rättigheter i samma utsträckning. Vissa politiska filosofer, såsom Verhellen, menar att barnet bör ha civila rättigheter, men målet i sig är inte att behandla barn som vuxna, det är istället att garantera att de kan vara sig själva.⁷³

⁶⁷ Hollander i Hollander, Nygren & Olsen (red.) 2004:58

⁶⁸ Schiratzki 2002:12

⁶⁹ Detrick 1999:321

⁷⁰ Schiratzki 2005:42f

⁷¹ Myrna Kamm i Ahlenius 2003:58

⁷² FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989, artikel 12

⁷³ Verhellen i Freeman & Veerman (red.) 1992:80

Autonomi när det gäller barnet utgår ifrån att densamme har i princip samma förmåga som vuxna att uttrycka sin vilja och besluta i frågor som rör dem. Detta aktörsperspektiv sätter barnets delaktighet i centrum. Om barnet nekats autonomi blir följden att barnet ses som emotionellt, fysiskt och psykiskt omoget. Barnet anses inte ha den erfarenhet som krävs för att kunna fatta ett gott beslut.

På ett underliggande plan borde det största argumentet till barnets autonomi vara det att barnet genom att få autonomi utvecklas och blir mer kompetent. Det är *inte* för att det blir mer och mer kompetent som de skall ha mer autonomi, menar försvararna av barnets egna autonomi.⁷⁴ Att barnet har specifika erfarenheter och kunskaper som leder till bättre beslut än de fattade av enbart vuxna används istället som argument. Barnets tidiga medverkande kan leda till att barnet vid en ung ålder lär sig hur det demokratiska systemet fungerar och hur individer bör agera i det, samt stärker intresset och förståelsen för demokratins roll i samhället. Att barnet själv får yttra sig ger större utrymme att berätta om hur barnet själv uppfattar den specifika situationen.⁷⁵ Johan Stuart Mill, företrädare till utilitarismen, argumenterade för starka rättigheter vad gäller demokratiskt deltagande och individuell handlingsfrihet.⁷⁶ Rätten till autonomi uppmuntrar till individuellt deltagande.⁷⁷ Ett motargument som lyfts fram är brist på erfarenhet. Detta uttrycks som att om barnet inte besitter erfarenhet är det inget värde i sig med att låta barnet delta i beslutsprocesser. Utilitarismen hävdar dock i motsatt riktning att autonomikränkningar kan vara nödvändiga för att maximera välbefinnande.⁷⁸

Det finns i artikel 12 ett viktigt budskap om barnets deltagande. Rättigheten är dock inte oinskränkt då andra paragrafen begränsar rättigheten till den enskildes nationella lagstiftning.⁷⁹ Med detta menas att barnets autonomi enligt konventionen kan begränsas genom nationell jurisdiktion och restriktion i specifika frågor. Artikel 12 ställer höga krav då den inte enbart gör anspråk på att barnet skall få yttra sig utan att de synpunkter som barnet för fram faktiskt skall påverka beslutet.⁸⁰

3.2.4 Rättigheter på kollisionkurs

När det talas om rättigheter i konflikt syftar vi här på att två rättigheter ömsesidigt inverkar på varandras gränser. Beträffande dessa rättigheter är förhållandesättet att desto fler garantier som föräras för att skydda en rättighet desto färre möjligheter kvarstår för att skydda en annan. En del av problematiken kring att rättigheter motsäger varandra grundas i att begreppet *rättighet* inte är entydigt. Det kan

⁷⁴ Verhellen i Freeman & Veerman (red.) 1992:81

⁷⁵ Stern i Hollander, Nygren & Olsen (red.) 2004:186

⁷⁶ Utilitarismen utgörs av tre antaganden: 1) Bedömningen utav en handling bedöms efter dess konsekvenser. 2) Konsekvenser mäts i nytta. 3) Alla personers nytta är av samma vikt. [Formulerade av Bentham i Goldmann, Pedersen & Østerud 1997:279]

⁷⁷ Gibbard i Ahlenius s.357

⁷⁸ Ahlenius 2004:425

⁷⁹ Hammarberg 1994:47

⁸⁰ Barnombudsmannen 1999a:29

handla om å ena sidan legala å andra sidan moraliska rättigheter. Barnkonventionen har kritiserats för att ha formulerat rättigheter för barn som motstrider varandra.⁸¹ Prioriteringen handlar om att en del rättigheter negligeras för att andra skall kunna garanteras.⁸²

Historien har visat att det är betydligt enklare att rättfärdiga barns rättigheter om rättigheterna uppfattas som redskap för att skydda barnet. Detta resulterar i att autonomi inte är en förutsättning för rättigheter då förutsättningen istället är att barn skall skyddas. Det är inte självklart vart tonvikten skall läggas. I diskussionen kring autonomi- och skyddsprinciperna finns de som menar att genom införandet av de grundläggande friheterna (autonoma rättigheter) ur FN:s Allmänna förklaring om mänskliga rättigheter i Barnkonventionen markerar synen på barnet som en självständig individ. Således menas att barnet inte står som objekt för skydd och omsorg.⁸³

Varför är vi då inte villiga att ge barnet absolut autonomi över sina egna beslut? Kanske är det av rädsla att barnet skall fatta irrationella felaktiga beslut. Följdfrågan blir då vem som har tolkningsföreträde att bedöma vad som är ett felaktigt beslut. Vi ämnar inte ta ställning till huruvida det är FN, staten eller vårdnadshavaren som bör ha tolkningsföreträdet, däremot är det en viktig invändning då en frånvaro av autonomi hos barnet förutsätter ett svar på denna fråga. Ett annat problem uppstår då vi här får problem med att foga samman vår syn på alla människor som lika värda och samtidigt inte respektera deras förmåga att ta risker och göra misstag. Rättigheterna förlorar styrka om vi endast är villiga att ge autonomi till någon då vi tror att personen i fråga kommer att fatta ”rätt” beslut. Dock är det viktigt att komma ihåg att ett erkännande av barnets rättigheter även innefattar att som vuxen ingripa då barnet kan komma till skada. Det föreligger alltså förmyndaraktiga restriktioner på barnet som kräver sedligt rättfärdigande.

I flera fall kan barn, av olika anledningar, inte framföra sina ståndpunkter. Barn kan också sakna en helhetssyn över sin egen livssituation eller dess valalternativ. Vissa menar att barnet då behöver skyddas från konsekvenserna som dess val kan orsaka.⁸⁴

Det är svårt att kombinera tanken, men även praktiken, att barnets autonomi skall främjas samtidigt som det primära syftet är att skydda barnet. Barnet tillerkänns rättigheter, men åläggs inte fullt ansvar för dessa handlingar. Artiklarna som berör barnets skyldigheter är få och vagt definierade.⁸⁵

Rättighetsexperten W. D. Ross utvecklade en föreställning om *prima facie*-plikter, vilket kan appliceras på rättigheter. Han menade att om plikter (rättigheter) kommer i konflikt med varandra så har vi ingen generell regel eller princip att använda för att rangordna dem.⁸⁶ Det hade för att undvika denna rättigheters kollisionkurs i Barnkonventionen kanske varit önskvärt att ha en

⁸¹ Schiratzki 2002:37

⁸² Namli i Gunner & Namli 2005:102

⁸³ Rubenson i Gunner & Namli 2005:146

⁸⁴ Schiratzki 2002:39ff

⁸⁵ Skyldigheterna kan ses i exempelvis artikel 13 där yttrandefriheten åtföljs av vissa skyldigheter såsom hänsynstagande till andra personers rättigheter eller anseende.

⁸⁶ Myrna Kamm i Ahlenius 2004 s. 51-52

generell princip för hur förfarandet bör se ut då autonomi och skydd kommer i konflikt med varandra. Konventionen hade kanske i och med detta blivit mer slagkraftig då den inte flanerat i samma grad. Med detta inte sagt att det är lösningen på problemet då det även kan leda till att den ena rättighetsprincipen underordnas den andra. Ett annat problem som skulle kunna ha uppstått är att konventionen skulle ha tappat sin universella genomslagskraft. Det är en styrka för konventionen att rättigheterna inte rankas sinsemellan, då de samverkar med varandra och är en del av samma helhet.⁸⁷

Relationen mellan barnet, vårdnadshavare och stat eftersträvar en trefaldighet. Barnet ses i och med detta som en separat individ som tillerkänns egna rättigheter. I relation med barnet ses vårdnadshavare som viktiga för barnets utveckling. Staten bör i första hand ingripa och skydda barnet om familjen utgör ett hot för barnet i fråga.⁸⁸ Det nollsummespel som utspelas mellan barnet och vårdnadshavare gällande skydd och autonomi kräver en reglerande stat som ingriper när det brister i upprätthållandet av barnets rättigheter. Trefaldigheten är inte oproblematiske när det gäller att bestämma var gränserna för statens ingripande skall dras. Kritik riktas från båda håll då uppfattningar råder att det antingen görs för få eller för många ingripanden.⁸⁹

För att vi skall ta barnets rättigheter på allvar krävs alltså att vi uppfostrar barnet till självbestämmande samtidigt som vi skyddar barnet och deras rättigheter.⁹⁰ Värdekonflikten är inneboende i Barnkonventionens rättigheter då både autonomi och skydd måste ingå. Denna värdekonflikt bottnar i Barnkonventionens definition av begreppet barn. Konflikten tar sig principiellt uttryck genom kollisionen mellan rätten till skydd och rätten till autonomi. Artikel 1 försöker inrymma nästan hälften av världens befolkning utan att inrymma en ungdomsdimension vilket har visat sig bli problematiskt gällande rätten till skydd och rätten till autonomi.

⁸⁷ Hammarberg 1994:12

⁸⁸ *ibid.* s.23

⁸⁹ Edlund i Rembe 1992:96

⁹⁰ Freeman 1997:98

3.3 Barnets bästa

”The best interest of the child shall be the *primary* consideration.”

FN:s Barnkommitté⁹¹

Med *barnets bästa* menas att barn skall ses som autonoma individer med rättigheter och befogenhet att själv få ge uttryck för dess åsikter samt utöva inflytande på de beslut som rör barnet i fråga. Barnets bästa skall komma i främsta rummet, därmed inte sagt att det är barnet i fråga som fattar beslutet eller är delaktig i beslutet.⁹² Barnets bästa har en lång historia av nationell familjelag och fanns inbäddad redan i 1959 års Barnkonvention.⁹³ Artikel 3 är en portalbestämmelse vilket menas att den utgör en vägledande värdegrund vid tolkning av konventionens övriga artiklar. Definitionen är så pass bred att även andra frågor som rör barnet, som dock inte är nämns i konventionens sakartiklar, skall ta avstamp i levnadsregeln om barnets bästa.⁹⁴

I inledningen till artikel 3 står det *barns* bästa, vilket i princip ger en vagare karaktär än om det hade formulerats *barnet* bästa.⁹⁵ Detta är avvikande för hur formuleringen av barnet ser ut i övriga artiklar då barnet genomgående benämns i singularis. Benämningen *barn* är ytterst problematisk då begreppet barn då vidgas än mer än i artikel 1. Artikel 3 vänder sig till kollektivet snarare än till individen i fråga. Stigmatiseringen utav barnet ökar i och med detta. Ytterligare en dimension vävs in i komplexiteten då det inte endast är de olika åldrarna hos barnet som ej problematiseras utan även enheten. I och med artikeln om barnets bästa ges det utrymme till individuella skillnader. Motsägelsefullt blir att benämningen *barn* används då benämningen *inte* ser till de individuella skillnaderna mellan barnen.

En del kritiker ställer sig frågande kring huruvida artikel 3 kan behålla sitt ursprungliga *raison d'être* sedan barns rättigheter, snarare än endast deras intressen, har erkänts i Barnkonventionen. Kritik har även riktas för att den är både öppen och sluten samt vag. Annan kritik har utgjorts av att barnets bästa ger utrymme för kulturella tolkningar som kan underminera principens grundläggande konsensus.⁹⁶

Problematiskt är att tolkningen av barnets bästa inte närmare diskuterades under utarbetandet av Barnkonventionen. Det gjordes inte heller interaktionen mellan barnets bästa och barnets rättigheter. Barnets bästa står därför öppen för tolkning med hänsyn till kultur och lokala traditioner.⁹⁷

⁹¹ Barnombudsmannen 1999a:25

⁹² FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989, artikel 3.

⁹³ Detrick 1999:86

⁹⁴ Barnombudsmannen 2001:17ff

⁹⁵ Gustafsson et al 1994:32

⁹⁶ Detrick 1999:88f

⁹⁷ Schiratzki 2002:29ff

3.3.1 Olika bästa i olika kontexter?

Att stadfästa några definitiva kriterier på vad som egentligen är barnets bästa inom olika regioner och kulturer som är hållbara över tiden har inte betraktats vara genomförbart. Den främsta anledningen till detta sägs vara att barnets bästa skiftar från ett samhälle till ett annat samt är beroende av landets ekonomiska, kulturella och sociala struktur.⁹⁸ FN understryker att barnets bästa är en norm som fordrar tolkning och inte, som flertalet får det att låta, enbart är en tolkningsprincip.⁹⁹ Även om Barnkonventionen inte ger någon direkt definition av principen barnets bästa ger den en generell vägledning om vad som sägs vara barns behov och intressen genom preambeln, respekt för barnets åsikter, rätten till att inte diskrimineras, samt rätten till liv och utveckling.

En invändning som finns mot den starka kritik som riktats mot den vaga definitionen av barnets bästa är att en flexibel tolkning ger större utrymme för det enskilda barnets behov och villkor.¹⁰⁰ En annan sida på myntet kan vara att det som är det mest optimala för ett barn under en kontext kan vara det sämsta möjliga för ett annat barn i samma kontext. Situationen kan även vara så att det som är det bästa för barnet i en kontext behöver inte vara det samma för barnet i en annan kontext. Barn är individer med olika behov i olika miljöer. Barn har olika rättigheter uppfyllda i rättighetskatalogen beroende på vart barnet befinner sig i världen, ålder och i den sociala kontexten. Barn har helt enkelt olika förutsättningar i livet. Således är det essentiellt med ett individuellt perspektiv snarare än det kollektivt formulerade.

Faktum kvarstår att barnets bästa är en term som rymmer flera olika tolkningsmöjligheter.¹⁰¹

3.3.2 Barnets bästa i förhållande till vem?

I jämförelse med äldre internationella rättsliga instrument som behandlar skydd av barnets bästa innehåller FN:s Barnkonvention, artikel 3, en försvagning. Konventionen beviljar att en avvägning görs mellan vad som är barnets bästa och andra eventuella intressen. Detta är visserligen inte helt lätt att tolka.¹⁰² Konventionsförfattarna var oroade över att barnets bästa skulle komma i skymundan då det kolliderar med andra samhällsintressen. Författarna tycks efterlysa att detta inte skall kunna ske.¹⁰³

Det föreligger en värdekonflikt i *vems* bästa som skall vägas tyngst då barnets bästa kan komma i konflikt med andra personers bästa.¹⁰⁴ Då barnets bästa enligt artikel 3 skall inbegripas i alla åtgärder som rör barnet ställs problemet på sin spets eftersom det allmänna bästa stundtals bestrider barnets bästa. Rättigheter

⁹⁸ Barnombudsmannen 1999a:26

⁹⁹ Schiratzki 2002:37

¹⁰⁰ Barnombudsmannen 2001:66ff

¹⁰¹ För mer teoretiskt ingående resonemang av kulturellrelativismen se tema *Lika barn leka bäst*

¹⁰² Schiratzki 2002:28

¹⁰³ Hammarberg 1994:18

¹⁰⁴ Eklund i Barn och Rätt s. 37

kan komma i konflikt då de har konkreta subjekt och dessa subjekt kan ha olika sorters preferenser.

En utav grundtankarna från principen om barnets bästa är att barnets intresse skall komma framför den vuxnes intresse om en intressekonflikt inträffar. Problemet är att situationen oftast ser ut som sådan att intressena måste vägas mot varandra på ett skäligt sätt. Det är viktigt att notera att barnet skall höras men ej ensamt bör bestämma utfallet då detta inte alltid gagnar barnets bästa.¹⁰⁵

Det är inte enbart den vuxnes intressen som kan komma i konflikt med barnets bästa. Ett annat exempel är andra sårbara grupper. Situationer kan uppstå då barnets sårbarhet inte trumfar en annan utsatt grupp. Ibland måste andra svaga gruppers behov prioriteras, dock inte sagt att barn få missgynnas.¹⁰⁶

Ett barns bästa kan även stå i konflikt med ett annat barns eller en grupp barns bästa. Praxis är i denna situation att gruppen går före det enskilda barnet.

Den kanske vanligast situationen är då barnets bästa kommer i konflikt med ekonomiska, kulturella och sociala resurser. Högre krav ställs på resursstarka konventionsstater vilket lämnar artikeln om barnets bästa kontextbunden till statens tillgängliga ekonomiska medel. Barnets bästa i förhållande till andra samhällsintressen är kanske den mest problematiska intressekonflikten. Det finns situationer då statens resurser inte är den begränsande faktorn för förverkligandet av artikel 3.¹⁰⁷ Barnet har här inte tillräcklig autonomi för att kunna hävda sina intressen gentemot andra mer maktbundna samhällsintressen.

Barnets bästa kan även vara i konflikt med det allmänna goda. Utilitarismen ger oss att det högsta värdet är att eftersträva största möjliga nytta för största möjliga antal. Problemet blir då att barnets rättigheter tillsammans med utilitarismen hotas av en inneboende paradox. Vi kan inte veta att en kränkning av rättigheterna *inte* främjar det allmänna goda. Inte heller kan vi garantera att ett fullt gott upprätthållande av de mänskliga rättigheterna främjar det allmännas bästa och goda.¹⁰⁸ Utifrån utilitarismen kan vi därför inte rättfärdiga barnets bästa framför det allmänna goda. Utilitarismen har fått kritik för att det är svårt att mäta och väga nytta. Kant menade till skillnad från utilitaristerna att alla individer är i behov av frihet och välmående för att funktionera. Detta ter sig snarare vara ett individperspektiv än ett allmännas nytta och kan på så sätt försvara barnets bästa.¹⁰⁹

Barnkonventionen ger inte och kan inte heller ge några definitiva uttalanden om vad som är barnets bästa i varje given situation. Men barnkonventionen innehåller en rad grundlägganden rättigheter för barn och dessa är universella. Barnets bästa ska ses som en etisk grundregel i förverkligandet av dessa rättigheter.

Martha Santos Pais¹¹⁰

¹⁰⁵ Gustavsson et al 1994:28f

¹⁰⁶ *ibid.*

¹⁰⁷ *ibid.* s.28ff

¹⁰⁸ Gibbard i Ahlenius 2004:357f

¹⁰⁹ Winston 1989:28f

¹¹⁰ F.d. ledamot av FN:s Barnkommitté. Barnombudsmannen 1999a:26

Slutligen kan sägas att det finns en distinktion mellan vad som är moraliskt och praktiskt rätt för barnet och barnets bästa. Dessa sammanfaller inte alltid med varandra. Verkligheten sätter ibland gränser för i vilken grad barnets bästa går att uppfylla. Den sätter även gränser för i vilken grad barnet i fråga själv har förmåga.

3.4 Lika barn leka bäst

Barnkonventionen, såsom alla andra konventioner rörande mänskliga rättigheter, uttrycker allas lika värde. Det är således en syn både *inom* och *jämsides* med Barnkonventionen. Med *inom* menar vi artikel 2 i Barnkonventionen – icke-diskriminering. Med *jämsides* menas att barn inbegrips i FN:s allmänna deklaration om mänskliga rättigheter från 1948 och därmed inte heller bör diskrimineras i förhållande till andra grupper. Att det föreligger ett kategoriskt icke-diskriminerande imperativ inom mänskliga rättigheter borde inte ses som problematiskt då det står för sig själv. Problematiskt blir det däremot när det sätts i förhållande till rättighetsbegreppet. Om alla människor är av lika värde – hur ska vi då förklara att alla människor inte har samma rättigheter?

3.4.1 Rättighets-och lika värdebegreppet

Tanken om lika värde som uttrycks i artikel 2 har kommit att få principiell karaktär. Denna likabehandling tar sig uttryck i ännu en dimension, icke-diskriminering mellan barn.¹¹¹ Specifikt för Barnkonventionens icke-diskrimineringsartikel, artikel 2, är att den är avhängig ”föräldrars, vårdnadshavares, eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro”.¹¹² Konventionen uttrycker härmed en oro för att barnet kan komma att ses som vuxnas avkomma och inte som en egen individ. Barn är i högre grad än vuxna individer utsatta för diskriminering som egentligen inte rör barnet som individ utan dess vårdnadshavare och familjeförhållanden.

Barnets rättigheter skiljer sig från övriga samhällsgrupper främst i rätten till skydd då detta inte benämns i samma utsträckning i övriga deklarationer. Detta tar sig uttryck då konventionsstaterna även förpliktigar sig att upprätthålla barnets rättigheter även i den privata sfären, med vilken menas privatpersoner i barnets närhet, med eller utan släktskap till barnet ifråga. Det ter sig naturligt då det yngre barnet rör sig inom det privata i större utsträckning än äldre barn och vuxna. Äldre barn däremot rör sig successivt ut i det offentliga, med vilket vi menar samhällsorgan och dess representanter.¹¹³

En annan skillnad är att de klassiska rättigheterna, såsom yttrande-, åsikts- och informationsfrihet, ges till barnet för att sedan modifieras. Ett typexempel är **artikel 17 – informationsfrihet**. Barnet får här rätten till ”tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor”, dock inskränks rättigheten senare i artikeln då det står att ”lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material” som är till skada för barnets välfärd skall utarbetas.

¹¹¹ Hammarberg 1994:20

¹¹² FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989, artikel 2 §2.

¹¹³ Schiratzki 2005:17f

Då en rättighet ges för att sedan förfina principen med undantag i densamma undermineras fundamentet i rättigheten.¹¹⁴

Icke-diskrimineringsartikeln skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag”.¹¹⁵ Det görs alltså inte heller någon åtskillnad vad gäller ålder. Trots att alla barn har lika värde har de helt olika förutsättningar att hävda de rättigheter som ges i Barnkonventionen. Barn har rätt att kräva självaktning och skydd utan att uppnå en specifik ålder först.¹¹⁶ Dock har en individ som ej klarar av att hävda sina rättigheter omöjligtvis samma möjlighet att tillvarata dem. Rättigheterna ser likadana ut för alla barn oavsett ålder och artikel 2 garanterar att alla barn innehar konventionens alla rättigheter. Emellertid är det både omöjligt och icke önskvärt att behandla alla barn oavsett ålder likadant. Varken barnet eller dess sociala omgivning vill att barn i olika åldrar skall behandlas lika.¹¹⁷ Ingenstans i konventionen återfinns text kring detta.

3.4.2 Barnets dikotomi

Wesley Newcomb Hohfeld, erkänd rättighetsteoretiker, har systematiserat barnets rättigheter i fyra typer av rättsliga relationer. Rätt – skyldighet, ickerätt – frihet, makt – beroende, icke-makt – oberoende. Begreppsparen är *jural corelatives* där det ena begreppet förutsätter det andra. Då ett barn har rätt till något förutsätter det att staten eller föräldern har en skyldighet att tillgodose barnet med denna rättighet. Vid tillfällen då barnet inte har rätt till något specifikt är övriga fria från detta gentemot barnen. Barnet som har makt är beroende av att staten eller föräldern agerar för att få den del av makt som densamme åligger. Annorlunda blir det då barnet inte har makt att kräva något specifikt då staten och föräldrar står oberoende. Barnkonventionens rättigheter har kritiserats för att vara konflikt drivande. Ett svar på detta är att rättigheter är interdependenta och tyder på en relation mellan rättigheter och skyldigheter.¹¹⁸

Göran Therborns definition av begreppet rättighet som är applicerbart på både barn och vuxnas rättigheter skiljer sig lite från den rådande disciplinen då han väljer att skilja mellan individens rätt att kräva eller göra anspråk på en rättighet. Med anspråkrättigheterna menas sociala rättigheter. Barnens rätt att göra anspråk är i detta avseende indirekta då de ges av föräldrarna eller annan förmyndare.

Barnets rätt att agera är däremot direkt då dessa rättigheter hänsyftas till deltagande rättigheter.¹¹⁹ Barnets sociala och direkta rättigheter är beroende av barnets möjlighet att göra anspråk på och agera samt vårdnadshavare och statens agerande. Följaktligen behöver barnet vara i den åldern att densamme är medveten om sina rättigheter samt har kraft och förmåga att hävda dem.

¹¹⁴ Gibbard i Ahlenius 2004:366

¹¹⁵ FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989, artikel 2 §1.

¹¹⁶ Nowak 2003:91

¹¹⁷ Äldre barn önskar inte bli behandlade som små barn och vice versa. Inte heller vill vuxna behandla barn i alla åldrar lika.

¹¹⁸ Schiratzki 2005:37ff

¹¹⁹ Therborn 1995: 9

Barnets rättigheter är, precis som mänskliga rättigheter, inte entydiga. Det finns en åtskillnad mellan juridiska och moraliska rättigheter. I Barnkonventionen ges utrymme även för de moraliska skyldigheterna. Redan i preambeln uttrycks detta genom ”barnet, för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse”.¹²⁰ Skillnaden mellan de juridiska och moraliska rättigheterna är att det är enbart de legala rättigheterna som kan effektueras och genomdrivas genom lag. Juridiska rättigheter behöver inte per definition vara moraliska likaså kan moraliska rättigheter existera utan rättsligt stöd.¹²¹ I Barnkonventionen är det dock så att de moraliska rättigheterna existerar med rättsligt stöd. Då barnets *rättigheter* alltid är kopplade till vårdnadshavare eller statens *skyldigheter* blir det problematiskt att dessa moraliska skyldigheter är juridiskt bindande.¹²² Det som särskiljer rättigheter är att det finns en möjlighet för ena parten att ställa krav på den andra parten.¹²³ Således blir det bemärkt att göra kärlek, lycka och förståelse till föremål för krav. Detta förutsätts kanske vara det mest essentiella för barnet i uppväxten ändock är det omöjligt att säkerställa att den som har skyldigheten att uppfylla, eller har förmågan, att uppfylla dessa rättigheter verkligen gör det. Emellertid menar Jeremy Bentham att den värderade juridiken behöver en överordnad moralisk måttstock som kan användas för att värdera behovet av samhällsreformer.¹²⁴ Detta synsätt ger oss att även om det finns en åtskillnad mellan juridiska och moraliska rättigheter betyder detta inte att de är ömsesidigt uteslutande.

3.4.3 Universella värden och kulturrelativism

Initialläget är att barnets rättigheter är universella. Med universella menar vi utifrån universalismens definition som säger att det finns etiska principer med undantagslös – universell – giltighet.¹²⁵ Barnet har samma rättigheter var än i världen densamme lever och bor. Då rättigheter baseras på värden är de intimt förknippade med varandra. Barnkonventionen har stadgat en universell definition av vilka barnets rättigheter egentligen är. Konventionen har en individcentrerad definition som sedan antagandet är gällande i alla samhällen oavsett kultur eller religion. Ingen skall kunna försvara förtryck av barn med argument att de är sedvänja i den specifika kulturen.¹²⁶

Med praktiska formuleringar i konventionen har universella värden kunnat undvikas med hänvisning till dessa. Formuleringen ”konventionsstaten skall i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser” i paragraf 3, artikel 27 kan med risk användas som en förevändning för fortsatta kränkningar

¹²⁰ FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989, preambel.

¹²¹ Schiratzki 2005:39

¹²² Schiratzki 2002:37

¹²³ Beckman i Aspers & Uddhammar 1998:329

¹²⁴ Goldman, Pedersen & Østerud 1997:23

¹²⁵ Ahlenius 2004:431

¹²⁶ Hammarberg i Rembe 1992:20, 31

av barnets rättigheter.¹²⁷ Det ställs högre krav på rikare konventionsstater att förverkliga de resurskrävande rättigheterna. Häri ligger en risk i att konventionens universella karaktär urholkas.¹²⁸

Trots att maximala normer varierar signifikant från kultur till kultur så finns det också en hög nivå av global konsensus om vissa, kanske grundläggande, värden. Enligt A. J. M. Milne, professor i politisk teori, inbegriper det internationella samhället gemensamma moraliska normer såsom respekt för mänskligt liv, socialt ansvar, hedervärd behandling och artighet varav ur dessa värden Barnkonventionen kan härledas.¹²⁹ Barnkonventionen har kommit fram till gemensamma värden och principer, vägen dit tog dock tio år och kantades av flertalet problem. Även om det internationella samhället har vissa gemensamma moraliska normer är differenserna många. Det faktum att myndighetsåldern regleras olika i olika nationer är ett resultat av svårigheten med universaliteten i Barnkonventionen då det är svårt att nå konsensus med så många representanter med olika nationaliteter och religionsuppfattningar.¹³⁰

Hur ska vi då kunna förstå de olikheter som finns i synen på barnet och dess rättigheter? Relativismen motsätter sig universalismen i dess försvar att normer och värderingar gäller för alla människor i alla samhällen. Vi utgår i denna förståelse från kulturrelativismen, då denna typ av relativism ofta aktualiseras i samband med mänskliga rättigheter.¹³¹ Det är här viktigt att skilja mellan kulturpluralism och kulturrelativism då de båda ofta förväxlas i debatten. Båda synsätt har gemensamt att de ser på värden som icke-universella då de alltid är beroende av sin kontext och endast giltiga under vissa omständigheter. Vidare finns en pluralitet av inkompatibla och ojämförbara värden och det föreligger därför värdekonflikter som måste lösas. Dock går relativismen längre än pluralismen då de säger att alla värden är traditionsbundna. Alla värden är produkter av sedvänjor, praxis och övertygelse som har utvecklats inom en särskilt tradition. Relativister menar att värden inte har någon bestämmanderätt, varken epistemologisk eller moralisk, utanför dess kulturella kontext.¹³² Frågan som bör ställas är alltså inte huruvida det är moraliskt riktigt med barnnäktenskap eller kvinnlig könsstympning utan om det är sanktionerat utav den egna kulturen inom vilken de praktiseras. Likaså vidhåller kulturrelativism att varje nations bedömningsgrunder av vad som är rätt och fel, rättvist och orättvist är inrättat i varje samhälles kulturella normer. Någonting som ett universellt moraliskt rättesnöre existerar inte. Teorier argumenterar dock för att skillnaderna mellan inrikes och internationell politik har överdrivits stort och att moraliska värden är långt mer signifikanta i ett globalt samhälle.¹³³

Det är inte endast handlingarna som är beroende av kontexten utan även värderingarna utav dem. Problemet med kulturrelativismen blir då att den avsäger sig normativa bedömningar som ligger utanför det sociala sammanhanget. Det

¹²⁷ FN:s Konvention om Barnets Rättigheter 1989 artikel 27 § 3

¹²⁸ Hammarberg 1994:13

¹²⁹ Amstutz 2005:15f

¹³⁰ Veerman 1992:397

¹³¹ Namli i Gunner & Namli 2005:290

¹³² Freeman i Fottrell (red) 2000:21f

¹³³ Amstutz 2005:11ff

finns alltså ingen universell standard oberoende av den specifika kulturen som kan hjälpa oss i bedömningen utav handlingar. Då värden är så pass beroende av den kulturella kontexten har moralen blivit slav under sedvänjan. *Bör* har blivit *är*.¹³⁴

Universalismens argument för barnets rättigheter är att den sätter en gräns för "mångfalden". Kulturella skillnader kan inte sträckas och hävdas hur långt som helst. Universalistiska tolkningar av rättigheterna ger därför utrymme till aktiva handlingar då vissa handlingar eller förhållningssätt inte accepteras.¹³⁵

Det förefaller sig naturligt att det finns skillnader mellan olika kulturer och att dessa är relevanta för en tolkning utav barnets rättigheter. Däremot betyder det inte att dessa skillnader är absoluta eller att de bör anses ha något egenvärde. Inte heller anser vi att det finns ett "bästa" sätt att se på barnets rättigheter. De olika föreställningarna av mänskliga rättigheter reflekterar helt enkelt ekonomiska och politiska värden i olika samhällen. De kulturella skillnaderna innebär att Barnkonventionens fundament riskerar att undermineras i praktiken då artiklarnas ursprungliga betydelser inskränks genom regionala och nationella bestämmelser.

¹³⁴ Freeman i Fotrell (red) 2000:23

¹³⁵ Namli i Gunner & Namli 2005:291

4 Slutsats

Barnkonventionens syfte är att ge barnet egna rättigheter. I det sammanhanget är konventionen ett framstående initiativ och den kan ses som en milstolpe då den har bidragit till att barnfrågor diskuteras i högre grad än de tidigare gjorts. Synen på barn förändras ständigt. Idag, från vad vi visat på tidigare, ses barn som egna individer med egna rättigheter.

Unga människor under arton år utgör nästan hälften av världens befolkning. Vi menar att det är osannolikt att nästan hälften av befolkningen skall samlas under ett och samma begrepp, *barn*. Med accepterandet av den juridiskt godtyckliga definitionen av begreppet lämnades den medicinska och psykologiska definitionen därhän, och distinktionen mellan yngre och äldre barn därmed. För att få en mer nyanserad bild av barn, vad vi menar flickor och pojkar i olika åldersgrupper, är det viktigt med en specificering av begreppet. Bruce Abramson menar att när man talar om barn associerar de flesta till en individ under fem år.¹³⁶ För att kontrollera detta genomförde vi en mindre undersökning kring begreppet barn. Frågan var – *Vilken ålder associerar du med begreppet barn?* och ställdes till vuxna människor (över arton år) i varierande åldrar och med olika kön. Majoriteten (45/59) av vår undersökningsskara svarade individer upp till puberteten, ett fåtal individer kunniga inom mänskliga rättigheter svarade dock att barn är individer upp till arton år.¹³⁷ Vi kan här se att den gängse uppfattningen bland våra svars personer är att ett barn är en individ fram till dess inträde i puberteten, alltså vår definition av yngre barn. Värt att nämna är dock att vi i förklaringen till frågan nämnde vår uppsats om Barnkonventionen, vilket kan ha givit vissa associationer såsom FN:s, genom Barnkonventionens, definition.¹³⁸ Det faller sig naturligt att exempelvis en sjuuttonåring har mer gemensamt med en nittonåring än en tvååring, ändå blir alla under arton år (med undantag för regionala bestämmelser) direkt bedömda som barn, åtminstone beträffande rättigheterna i Barnkonventionen. Som ett resultat av den ovannämnda undersökningen ser vi att begreppet barn, såsom FN genom Barnkonventionen definierat det, inte är oproblemiskt.

Artikel 1 inrymmer inte fostrets status utan lämnar plats för tolkningar. Preambeln däremot säger att barnet skall skyddas såväl innan som efter födseln. Därmed lämnar preambeln utrymme för aborttolkningar samt ger artikel 1 vidare definition. Då Barnkonventionen skall tolkas i sin helhet går det inte att utesluta preambeln i tolkningen om fostrets status. Med detta inte sagt att den väger tyngre än artikel 1, inte heller att fostrets status får väsentligt utrymme i konventionen. Vi finner det uppseendeväckande att fostrets status tas upp i preambeln men ej i

¹³⁶ Bartley 1998:78

¹³⁷ Se bilaga *Tabell undersökning*

¹³⁸ Undersökningen genomfördes via email och frågan gick ut till 102 personer, varav 59 svarade.

någon specifik artikel. Uppseendeväckande är också att konventionsstaterna valt att ej ta ställning i frågan i en särskild artikel då preambeln är tongivande för konventionen.

Barn är helt i händerna på vuxnas inställning, medvetenhet och goda vilja. Detta gäller kanske dock främst yngre barn. Barnens förmåga till självständigt agerande vid vuxenfrånvaro betyder inte att vi önskar en fullständig frånvaro. Barn är individer i utveckling vilket gör dem i behov av omsorg, skydd och vägledning. Emellertid ser detta behovet olika ut för olika barn. Situationen kan även vara som sådan att barn är i behov av autonoma rättigheter. Även om barn behöver skyddas när det gäller vissa situationer betyder det inte att de inte kan vara kompetenta när det gäller andra. Varken barnet eller dess sociala omgivning önskar att barn i olika åldrar skall behandlas lika. Då författarna till Barnkonventionen valt att inte anta en åldersdimension uppstår problem då skydd och autonomi antas sammanfalla perfekt och skydd automatiskt skall övergå till autonomi.

I temat *Barnets bästa* valde vi utilitarismen som teoretisk utgångspunkt. John Stuart Mill menade att starka rättigheter leder till autonomi och fostrar individer till demokratiskt deltagande och individuell handlingsfrihet. Som företrädare till utilitarismen hävdade han att summan av alla individers mål sammanfaller med det slutgiltiga utilitaristiska målet, det vill säga största möjliga nytta till största möjliga antal. Målet är resultatet av alla individers goda och detta goda hos varje person är hennes lycka. Frågan blir såldes vad som är rationellt att eftersträva med nytta som det definitiva målet.¹³⁹ Barnets bästa kanske inte alltid sammanfaller med detta definitiva mål, dock inte heller sagt att det omvända förhållandet råder. Bentham, å andra sidan, ställer sig frågande till huruvida en rättighet kan vara intimt sammankopplad med nyttotänkande och nyttomaximering. Vidare att det grundläggande med rättigheter är att garantera att rättigheter ges oberoende av om dessa leder till nytto- och/eller lyckomaximering.¹⁴⁰ Det finns anledning att tro att artikel 12 i Barnkonventionen hämtar sitt ideologiska stöd här då barnet skall garanteras sin autonoma rätt utan att det kanske inte alltid leder till nytto- och/eller lyckomaximering. Omvänt förhållande gäller för skyddsprincipen i konventionen då det främsta målet är att barnet i största möjliga mån skall skyddas för att kunna erhålla en behaglig uppväxtmiljö. Således eftersträvas både nytta och lycka i skyddsprincipen. Principen försvaras även enligt Rawls som hävdade att då vi inte vet vem vi är skyddar vi den svages rättigheter.

Det föreligger en värdekonflikt i vems bästa som skall vägas tyngst då barnets bästa kan komma i konflikt med andra individer och grupper bästa. Dessa värdekonflikter kan hållas i förhållande till flertalet nämnda intressen i *Barnets bästa*. En annan problemdimension med barnets bästa är att det inte exakt har uttalats vad som är barnets bästa och att ingen heller med säkerhet kan veta vad som är barnets bästa då det är individuellt och specifikt för varje enskild situation. För att återknyta till hur begreppet barn tar sig principiellt uttryck föreligger problemet att barnets bästa är olika för barn i olika åldrar. Då det främst är yngre barn som är i behov av denna skyddande artikel är det också de som har svårast att

¹³⁹ Gibbard i Ahlenius 2004:363

¹⁴⁰ Bauhn 2005:87

uttrycka sin egen vilja vad gäller sitt eget bästa. Barnets bästa kan även stå i konflikt med vad som är det rationellt bästa för barnet i en specifik situation och vad som ger barnet mest tillfredsställelse för stunden. Värt att nämna i samband med barnets bästa är att användningen av ordet *barn*, till skillnad från övriga artiklar som där ordet *barnet* används, ökar stigmatiseringen av barn som kollektiv.

Det finns politiska filosofer som menar att kontroverser kring specifika rättigheter för barn måste förstås i ljuset av djupare strukturer av kontroverser kring rättigheter generellt.¹⁴¹ Kontroverser som vi behandlade i *Barnets kompetens* och *Lika barn leka bäst*. Förklaringar som framlades var bland annat att begreppet rättighet inte är entydigt. Även om Barnkonventionen fått så stor uppslutning och det därför borde finnas en konsensus om dess rättighetskatalog ser vi att det läggs olika tyngd och tolkning i de olika rättigheterna runtom i världen. Det går också att se att rättigheterna är ekonomiskt avhängiga. Konventionsnationerna är skyldiga att i möjliga ekonomiska mån upprätthålla rättigheterna. De förhållandevis höga riktlinjer som konventionen uttrycker kan vara ett resultat av att industriländerna var klart överrepresenterade i arbetsgruppen under förarbetet.¹⁴²

Barn i alla åldrar anses ha lika värde, precis som alla andra individer. Varken rättigheter eller lika värde-principen kan förstås som att de beskriver ett område av fakta vilka existerar isolerat från resten av verkligheten. Båda förväntas vara sammankopplade med andra saker även om de i sig ligger på en metafysisk nivå.¹⁴³ Problematiskt blir att barn teoretiskt och principiellt anses ha lika värde som vuxna individer men inte erhåller rättigheter i samma utsträckning. Vi syftar här främst på autonoma rättigheter. Resonemanget kring barnets autonomi är inte heller oproblematiskt i samhällen med en kollektiv social struktur. Detta då barnet står som underordnad familjen och samhällsgruppen. Det blir således svårare för kollektivet att godta att barnet i fråga har egna synpunkter som skall tas i beaktning. Barn anses, enligt FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, ha lika värde som vuxna men får även utrymme för särbehandling. Detta accepteras endast med särskilda skäl, det vill säga med hänvisning till artikel 3. Därmed menar vi att barn likställs i värde med vuxna, men inte i behandling.

Ett utav Barnkonventionens stora dilemma är att den är öppen för tolkningar, vilket medför att medlemsländerna har möjlighet att tolka den efter sina egna förutsättningar och kulturella arv. I och med bisatsen i artikel 1 om regionala bestämmelser undermineras skyddet för myndiga barn under arton år, några av konventionens ursprungliga skyddsobjekt. Vi stöter således genom de regionala bestämmelserna på ytterligare ett problem än det problem vi först såg med artikel 1 – dess breda definition. Yttermera fostrets status.

Vad som är viktigt att ha i åtanke när vi utfärdar kritik är att konventionen är världsomspännande, vilket leder till generell utformning. Trots problemen med den vida tolkningen bör vi vara medvetna om att det just denna vidd som bidrar till uppslutningen kring konventionen.

¹⁴¹ Lucy, W.N.R. i Freeman 2004:111

¹⁴² Bartley 1998:75

¹⁴³ Scanlon i Ahlenius 2004:267

5 Referenser

- Ahlenius, Henrik (red.), 2004. *Vad är moraliskt rätt? Texter i normativ etik i urval av Henrik Ahlenius*. Stockholm: Bokförlaget Thales.
- Amstutz 2005, Mark R., 2005. *International Ethics. Concepts, Theories, and Cases in Global Politics*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Second edition.
- Aspers, Patrik & Uddhammar, Emil (red.), 1999. *Framtidens dygder – om etik i praktiken*. Stockholm: City University Press.
- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod. Att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen, 1997. *Barndomen sätter spår. Rapport från barnens myndighet*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnombudsmannen, 1999a. *Mänskliga rättigheter för barn. Ett informationsmaterial om FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Barnombudsmannen och Förlagshuset Gothia AB.
- Barnombudsmannen, 1999b. *Å sen tycker jag... Rapport från barnens myndighet*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnombudsmannen, 2001. *Barnets bästa – från vision till verklighet*. Stockholm: Barnombudsmannen och Fritzes.
- Bartley, Kristina, 1998. *Barnpolitik och barnets rättigheter*. Göteborg: Kompendiet.
- Bauhn, Peter, 2005. *Mänskliga rättigheter och filosofi*. Malmö: Liber AB
- Denov, Myriam S., 2004. "Children's rights or rhetoric? Assessing Canada's Youth Criminal Justice Act and its compliance with the UN Convention on the Rights of the Child". *The International Journal of Children's Rights*, Vol. 12, s 1-20.
- Detrick, Sharon, 1999. *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Haag: Martinius Nijhoff Publishers
- Edenhammar, Karin., Ek, Simone., Ewerlöf, Göran., Gustafsson, Lars H., Hammarberg, Thomas & Sverne, Tor, 1994. *Respekt för barnen*. Stockholm: Rädda Barnens förlag.

- Esaiasson, Peter, 1993. "Litteraturgranskning av Folkhemskapitalismen: högerns programutveckling under efterkrigstiden", *Statsvetenskaplig tidskrift* vol. 1993 årgång 1996 nr. 2, s.204-214.
- Freeman, Michael, 2004. *The International Library of Essays on Rights. Childrens Rights. Volume I*. Hants: Ashgate/Dartmouth.
- Freeman, Michael, 2004. *The International Library of Essays on Rights. Childrens Rights. Volume II*. Hants: Ashgate/Dartmouth.
- Freeman, Michael, 1997. *The Moral Status of Children – Essays on the Rights of the Child*. Hague: Kluwer Law International.
- Freeman, Michael and Veerman, Philip (ed.), 1992. *The Ideologies of Children's Rights*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Fottrell, Deirdre, 2000. *Revisiting Children's Rights. 10 years of the UN Convention on the Rights of the Child*. Hague: Kluwer Law International.
- Goldmann, Kjell., N. Pedersen, Mogens & Østerud, Øyvind (red.), 1997. *Statsvetenskapligt lexikon*. Stockholm: Universitetsförlaget.
- Gunner, Göran och Namli, Elena, 2005. *Allas värde och lika rätt – Perspektiv på mänskliga rättigheter*. Lund: Studentlitteratur
- Hammarberg, Thomas 1994. *FN-konventionen om barnets rättigheter*. Lund: Thomas Hammarberg and Raol Wallenberg Institute
- Hammarberg, Thomas, 1994. *Barnet och den politiska viljan. FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Rädda Barnens Förlag.
- Hammarberg, Thomas, 2003. *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Regeringskansliet. Utrikesdepartementet Info.
- Hollander, Anna., Nygren, Rolf & Olsen, Lena (red.), 2004. *Barn och rätt*. Uppsala: Författarna och Iustus Förlag AB
- Holmström, Leif Concluding, 2000. *Observations of the UN Committee on the Rights of the Child : third to seventeenth session (1993-1998)*
- Ignatieff, Michael, 2001. *Human rights as politics and idolatry*. Princeton University Press: Oxfordshire.
- Marsh, David - Stoker, Gerry (eds), 2002. *Theory and Methods in Political Science*. London: Macmillan. 2nd ed.
- Nowak, Manfred 2003. *Introduction to the International Human Rights Regime*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers

Rembe, Annika 1992. *Barnets rättigheter- och samhällets skyldigheter: lagar och regler*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Schiratzki, Johanna, 2002. *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Schiratzki, Johanna, 2005. *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige. En rättsvetenskaplig undersökning*. Uppsala: Iustus Förlag AB. 2 upplagan.

Seymour, John, 2000. *Childbirth and the law*. Oxford: University Press

Strömberg, Håkan & Melander, Göran, 2003. *Folkrätt*. 6:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Therborn, Göran. 1995. *European Modernity and Beyond. The Trajectory of European Societies 1945-2000*. London: SAGE Publications.

Tingsten, Herbert, 1941. *Idékritik*. Stockholm: Bonniers förlag.

Utrikesdepartementet, 1998. *Konventionen om barnets rättigheter : Convention on the rights of the child*.

Vedung, Evert, 1977. *Det rationella politiska samtalet*. Stockholm: Bonniers.

Veerman, Philip E., 1992. *The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Willems, Jan C. M., 2002. *Development and Autonomy Rights of Children. Empowering Children, Caregivers and Communities*. Antwerpen – Oxford – New York: Intersentia.

Winston, Morton. E., "Introduction. Understanding Human Rights". I Winston, Morton E., *The philosophy of Human Rights*. Wadsworth 1989, s. 1-41.

6 Bilagor

6.1 Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter

antagen av FN s generalförsamling den 20 november 1989

Inledning

Konventionsstaterna,

som anser att, i enlighet med de principer som proklamerats i Förenta nationernas stadga, erkännandet av den inneboende värdigheten hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika oförtytterliga rättigheter utgör grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen,

som beaktar att Förenta nationernas folk i stadgan på nytt bekräftat sin tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna och beslutat främja sociala framsteg och bättre levnadsvillkor under större frihet,

som erkänner att Förenta nationerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter proklamerat och kommit överens om att envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter som däri anges, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt,

som erinrar om att Förenta nationerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna proklamerat att barn har rätt till särskild omvårdnad och hjälp,

som är övertygade om att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars och särskilt för barnens utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället,

som erkänner att barnet, för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse,

som anser att barnet till fullo bör förberedas för ett självständigt liv i samhället och uppfostras enligt de ideal som proklamerats i Förenta nationernas stadga, och

särskilt i en anda av fred, värdighet, tolerans, frihet, jämlikhet och solidaritet,

som beaktar att behovet att ge barnet särskild omvårdnad fastslagits i 1924 års Genève-deklaration om barnets rättigheter och i deklarationen om barnets rättigheter, vilken antogs av generalförsamlingen den 20 november 1959, och erkänts i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (särskilt artiklarna 23 och 24), den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (särskilt artikel 10) samt i stadgar och tillämpliga instrument för fackorgan och internationella organisationer som ägnar sig åt barnens välfärd,

som beaktar att, såsom anges i deklarationen om barnets rättigheter, "barnet på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd och särskild omvårdnad innefattande lämpligt rättsligt skydd, såväl före som efter födseln",

som erinrar om bestämmelserna i deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption; Förenta nationernas minimistandardregler för rättskipning rörande ungdomsbrottslighet (Pekingreglerna) samt deklarationen om skydd av kvinnor och barn i nödsituationer och vid väpnad konflikt,

som erkänner att det i alla länder i världen finns barn som lever under exceptionellt svåra förhållanden och att sådana barn kräver särskild uppmärksamhet,

som tar vederbörlig hänsyn till vikten av varje folks traditioner och kulturella värden när det gäller barnets skydd och harmoniska utveckling,

som erkänner betydelsen av internationellt samarbete för att förbättra barns levnadsvillkor i varje land, särskilt i utvecklingsländerna,

har kommit överens om följande:

DEL 1

Artikel 1

I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Artikel 2

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av

föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Artikel 3

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Artikel 4

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete.

Artikel 5

Konventionsstaterna skall respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar eller där så är tillämpligt, medlemmar av den utvidgande familjen eller gemenskapen enligt lokal sedvänja, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, att på ett sätt som står i överensstämmelse med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i denna konvention.

Artikel 6

1. Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Artikel 7

1. Barnet skall registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem.
2. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av dessa rättigheter i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslös.

Artikel 8

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera barnets rätt att behålla sin identitet, innefattande medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag, utan olagligt ingripande.

2. Om ett barn olagligt berövas en del eller hela sin identitet, skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd och skydd i syfte att snabbt återupprätta barnets identitet.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t ex vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas angående barnets vistelseort.

2. Vid förfaranden enligt punkt 1 i denna artikel skall alla berörda parter beredas möjlighet att delta i förfarandet och att lägga fram sina synpunkter.

3. Konventionsstaterna skall respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

4. Då ett sådant åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativet till, t ex frihetsberövande, fängslande, utvisning, förvisning eller dödsfall (innefattande dödsfall oavsett orsak medan personen är frihetberövad) gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, skall den konventionsstaten på begäran ge föräldrarna, barnet eller om så är lämpligt, någon annan medlem av familjen de väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte i sig medför negativa följder för den/de personer som berörs.

Artikel 10

1. I enlighet med konventionsstaternas förpliktelse under artikel 9, punkt 1, skall ansökningar från ett barn eller dess föräldrar om att resa in i eller lämna en konventionsstat för familjeåterförening behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt av konventionsstaterna. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte medför negativa följder för de sökande och medlemmar av deras familj.

2. Ett barn vars föräldrar är bosatta i olika stater skall ha rätt, utom i undantagsfall, att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna. Konventionsstaterna skall för detta ändamål och i enlighet med sin förpliktelse under artikel 9, punkt 1, respektera barnets och dess

föräldrars rätt att lämna vilket land som helst, innefattande sitt eget, och att resa in i sitt eget land. Rätten att lämna ett land skall vara underkastad endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public), folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter samt är förenliga med övriga i denna konvention erkända rättigheter.

Artikel 11

1. Konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna främja ingåendet av bilaterala eller multilaterala överenskommelser eller anslutning till befintliga överenskommelser.

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Artikel 13

1. Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

2. Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga

(a) för att respektera andra personers rättigheter eller anseende; eller

(b) för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna sedligheten.

Artikel 14

1. Konventionsstaterna skall respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

2. Konventionsstaterna skall respektera föräldrarnas och i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.

3. Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna sedligheten eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Artikel 15

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.

2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) för skyddandet av folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 16

1. Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende.

2. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.

Artikel 17

Konventionsstaterna erkänner den viktiga uppgift som massmedier utför och skall säkerställa att barnet har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välfärd och fysiska och psykiska hälsa.

Konventionsstaterna skall för detta ändamål,

(a) uppmuntra massmedier att sprida information och material av socialt och kulturellt värde för barnet och i enlighet med andan i artikel 29;

(b) uppmuntra internationellt samarbete vad gäller produktion, utbyte och spridning av sådan information och sådant material från olika kulturer och nationella och internationella källor;

(c) uppmuntra produktion och spridning av barnböcker;

(d) uppmuntra massmedier att ta särskild hänsyn till de språkliga behoven hos ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller en urbefolkning;

(e) uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd, med beaktande av bestämmelserna i artiklarna 13 och 18.

Artikel 18

1. Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet.

2. För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av

institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till.

Artikel 19

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

2. Sådana skyddsåtgärder bör, på det sätt som kan vara lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Artikel 20

1. Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö skall ha rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida.

2. Konventionsstaterna skall i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativt omvårdnad för ett sådant barn.

3. Sådan omvårdnad kan bl a innefatta placering i fosterhem, kafalah i islamsk rätt, adoption eller om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad om barn. Då lösningar övervägs skall vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.

Artikel 21

Konventionsstater som erkänner och/eller tillåter adoption skall säkerställa att barnets bästa främst beaktas och skall,

(a) säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter, som i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden och på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har givit sitt fulla samtycke till adoptionen på grund av sådan rådgivning som kan behövas;

(b) erkänna att internationell adoption kan övervägas som en alternativ form av omvårdnad om barnet, om barnet inte kan placeras i en fosterfamilj eller adoptivfamilj eller inte kan tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland;

(c) säkerställa att det barn som berörs av internationell adoption åtnjuter garantier och normer som motsvarar dem som gäller vid nationell adoption;

(d) vidta alla lämpliga åtgärder för att vid internationell adoption säkerställa att placeringen inte leder till otillbörlig ekonomisk vinst för de personer som medverkar i denna;

(e) främja, där så är lämpligt, målen i denna artikel genom att ingå bilaterala eller multilaterala arrangemang eller överenskommelser och inom denna ram sträva efter att säkerställa att placeringen av barnet i ett annat land sker genom behöriga myndigheter eller organ.

Artikel 22

1. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting i enlighet med tillämplig internationell eller nationell rätt och tillämpliga förfaranden och oberoende av om det kommer ensamt eller är åtföljt av sina föräldrar eller någon annan person, erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd vid åtnjutandet av de tillämpliga rättigheter som anges i denna konvention och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, som nämnda stater tillträtt.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna, på sätt de finner lämpligt, samarbeta i varje ansträngning som görs av Förenta nationerna och andra behöriga mellanstatliga organisationer eller icke-statliga organisationer, som samarbetar med Förenta nationerna, för att skydda och bistå ett sådant barn och för att spåra föräldrarna eller andra familjemedlemmar till ett flyktingbarn i syfte att erhålla den information som är nödvändig för att barnet skall kunna återförenas med sin familj. I så fall då föräldrar eller andra familjemedlemmar inte kan påträffas, skall barnet ges samma skydd som varje annat barn som varaktigt eller tillfälligt berövats sin familjemiljö av något skäl, i enlighet med denna konvention.

Artikel 23

1. Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

2. Konventionsstaterna erkänner det handikappade barnets rätt till särskild omvårdnad och skall, inom ramen för tillgängliga resurser, uppmuntra och säkerställa att det berättigade barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får ansökt bistånd som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden eller förhållandena hos andra som tar hand om barnet.

3. Med hänsyn till att ett handikappat barn har särskilda behov skall det bistånd som lämnas enligt punkt 2 i denna artikel vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av föräldrarnas ekonomiska tillgångar eller ekonomiska tillgångarna hos andra som tar hand om barnet och skall syfta till att säkerställa att det handikappade barnet har effektiv tillgång till och erhåller undervisning och utbildning, hälso- och sjukvård, rehabilitering, förberedelser för arbetslivet och

möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling.

4. Konventionsstaterna skall i en anda av internationellt samarbete främja utbyte av lämplig information på området för förebyggande hälsovård och medicinsk, psykologisk och funktionell behandling av handikappade barn, innefattande spridning av och tillgång till information om habiliteringsmetoder, skol- och yrkesutbildning, i syfte att göra det möjligt för konventionsstater att förbättra sina möjligheter och kunskaper och vidga sin erfarenhet på dessa områden. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 24

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

2. Konventionsstaterna skall sträva efter att till fullo förverkliga denna rätt och skall särskilt vidta lämpliga åtgärder för att,

(a) minska spädbarns- och barnadödligheten;

(b) säkerställa att alla barn tillhandahålls nödvändig sjukvård och hälsovård med tonvikt på utveckling av primärhälsovården;

(c) bekämpa sjukdom och undernäring, däri inbegripet åtgärder inom ramen för primärhälsovården, genom bl a utnyttjande av lätt tillgänglig teknik och genom att tillhandahålla näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, med beaktande av de faror och risker som miljöförstöring innebär;

(d) säkerställa tillfredsställande hälsovård för mödrar före och efter förlossningen;

(e) säkerställa att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till undervisning om barnhälsovård och näringslära, fördelarna med amning, hygien och ren miljö och förebyggande av olycksfall samt får stöd vid användning av sådana grundläggande kunskaper:

(f) utveckla förebyggande hälsovård, föräldrarådgivning samt undervisning om och hjälp i familjeplaneringsfrågor.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

4. Konventionsstaterna åtar sig att främja och uppmuntra internationellt samarbete i syfte att gradvis uppnå det fulla förverkligandet av den rätt som erkänns i denna artikel. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 25

Konventionsstaterna erkänner rätten för ett barn som har omhändertagits av behöriga myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling av sin fysiska eller

psykiska hälsa till regelbunden översyn av den behandling som barnet får och alla andra omständigheter rörande barnets omhändertagande.

Artikel 26

1. Konventionsstaterna skall erkänna rätten för varje barn att åtnjuta social trygghet, innefattande socialförsäkring och skall vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med sin nationella lagstiftning.

2. Förmånerna skall, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning.

Artikel 27

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.

2. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

3. Konventionsstaterna skall i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och skall vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder, och bostäder.

4. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet. Särskilt i de fall då den person som har det ekonomiska ansvaret för barnet bor i en annan stat än barnet skall konventionsstaterna främja såväl anslutning till internationella överenskommelser eller ingående av sådana överenskommelser som upprättande av andra lämpliga arrangemang.

Artikel 28

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter skall de särskilt,

(a) göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla;

(b) uppmuntra utvecklingen av olika former av undervisning som följer efter grundutbildningen, innefattande såväl allmän utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov;

(c) göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga genom varje lämpligt medel;

(d) göra studierådgivning och yrkesorientering tillgänglig och åtkomlig för alla barn;

(e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention.

3. Konventionsstaterna skall främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor, särskilt i syfte att bidra till att avskaffa okunnighet och analfabetism i hela världen och för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 29

1. Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att

(a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga;

(b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga;

(c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandet och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;

(d) förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar;

(e) utveckla respekt för naturmiljön

2. Ingenting i denna artikel eller i artikel 28 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid under förutsättning att de i punkt 1 i denna artikel uppställda principerna iaktas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som minimistandard.

Artikel 30

I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en urbefolkning skall ett barn som tillhör en sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Artikel 31

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och

rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

Artikel 32

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling.

2. Konventionsstaterna skall vidta lagstiftningsadministrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i upplysningssyfte för att säkerställa genomförandet av denna artikel. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i andra internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt

(a) fastställa en miniålder eller miniåldrar som minderåriga skall ha uppnått för tillträde till arbete;

(b) föreskriva en lämplig reglering av arbetstid och arbetsvillkor;

(c) föreskriva lämpliga straff eller andra påföljder i syfte att säkerställa ett effektivt genomförande av denna artikel.

Artikel 33

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, innefattande lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i upplysningssyfte, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen såsom dessa definieras i tillämpliga internationella fördrag och för att förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen.

Artikel 34

Konventionsstaterna åtar sig att skydda barnet mot alla former av sexuell utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra

(a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling;

(b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet;

(c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

Artikel 35

Konventionsstaterna skall vidta lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn för

varje ändamål och i varje form.

Artikel 36

Konventionsstaterna skall skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

Artikel 37

Konventionsstaterna skall säkerställa att

(a) inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Varken dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet till frigivning får ådömas brott som begåtts av personer under 18 års ålder;

(b) inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid;

(c) varje frihetsberövat barn skall behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. Särskilt skall varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte anses vara till barnets bästa att inte göra detta och skall, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök;

(d) varje frihetsberövat barn skall ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett snabbt beslut i saken.

Artikel 38

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera och säkerställa respekt för regler i internationell humanitär rätt som är tillämpliga på dem i väpnade konflikter och som är relevanta för barnet.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att personer som inte uppnått 15 års ålder inte deltar direkt i fientligheter.

3. Konventionsstaterna skall avstå från att rekrytera en person som inte har uppnått 15 års ålder till sina väpnade styrkor. Då rekrytering sker bland personer som fyllt 15 men inte 18 år, skall konventionsstaterna sträva efter att i första hand rekrytera dem som är äldst.

4 Konventionsstaterna skall i enlighet med sina åtaganden enligt internationell humanitär rätt att skydda civilbefolkningen i väpnade konflikter vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och vård av barn som berörs av en väpnad konflikt.

Artikel 39

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp; tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning; eller väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och sådan återanpassning skall äga rum i en miljö som befrämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

Artikel 40

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

2. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt säkerställa att,

(a) inget barn skall misstänkas för eller åtalas för eller befinnas skyldigt att ha begått brott på grund av en handling eller underlåtenhet som inte var förbjuden enligt nationell eller internationell rätt vid den tidpunkt då den begicks;

(b) varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott skall ha åtminstone följande garantier:

(i) att betraktas som oskyldigt innan barnets skuld blivit lagligen fastställd;

(ii) att snarast och direkt underrättas om anklagelserna mot sig och, om lämpligt, genom sina föräldrar eller vårdnadshavare och att få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar;

(iii) att få saken avgjord utan dröjsmål av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ i en opartisk förhandling enligt lag och i närvaro av juridiskt eller annat lämpligt biträde och, såvida det inte anses strida mot barnets bästa, särskilt med beaktande av barnets ålder eller situation, barnets föräldrar eller vårdnadshavare;

(iv) att inte tvingas att avge vittnesmål eller erkänna sig skyldig; att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot barnet samt att på lika villkor för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda;

(v) att, om barnet anses ha begått brott, få detta beslut och beslut om åtgärder till följd därav omprövade av en högre behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ enligt lag;

(vi) att utan kostnad få hjälp av tolk, om barnet inte kan förstå eller tala det språk som används;

(vii) att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet.

3. Konventionsstaterna skall söka främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnes skyldiga att ha begått brott och skall särskilt,

(a) fastställa en lägsta straffbarhetsålder;

(b) vidta åtgärder, då så är lämpligt och önskvärt, för behandling av barn under denna ålder utan att använda domstolsförfarande, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras.

4. Olika åtgärder som t ex vård, ledning och föreskrifter om till sin rådgivning, övervakning, vård i fosterhem, program för allmän utbildning och yrkesutbildning och andra alternativ till anstaltsvård skall finnas tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet.

Artikel 41

Ingenting i denna konvention skall inverka på bestämmelser som går längre vad gäller att förverkliga barnets rättigheter och som kan finnas i

(a) en konventionsstats lagstiftning; eller

(b) för den staten gällande internationell rätt.

DEL II

Artikel 42

Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

Artikel 43

1. För att granska de framsteg som gjorts av konventionsstaterna i fråga om förverkligandet av skyldigheter enligt denna konvention skall en kommitté för barnets rättigheter upprättas, vilken skall utföra de uppgifter som föreskrivs i det följande.

2. Kommittén skall vara sammansatt av tio experter med högt moraliskt anseende och erkänd sakkunskap på det område som denna konvention omfattar.

3. Kommitténs medlemmar skall väljas av konventionsstaterna bland deras medborgare och skall tjänstgöra i sin personliga egenskap, varvid avseende skall fästas vid en rättvis geografisk fördelning och de viktigaste rättssystemen.

4. Det första valet till kommittén skall hållas senast sex månader efter dagen för denna konventions ikraftträdande och därefter vart- annat år. Senast fyra månader före dagen för varje val skall Förenta nationernas generalsekreterare skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader inkomma med sina förslag.

Generalsekreteraren skall sedan upprätta och till konventionsstaterna överlämna en förteckning i alfabetisk ordning över samtliga föreslagna personer och ange vilka konventionsstater som föreslagit dem.

5. Val skall hållas vid möten med konventionsstaterna, som sammankallats av Förenta nationernas generalsekreterare, i Förenta nationernas högkvarter. Vid dessa möten, som är beslutsmässiga när två tredjedelar av konventionsstaterna är närvarande, skall de kandidater inväljas i kommittén som uppnår det högsta antalet röster och absolut majoritet av de närvarande och röstande konventionsstaternas röster.

6. Kommitténs medlemmar skall väljas för en tid av fyra år. De kan återväljas, om de föreslagits till återval. För fem av de medlemmar som utsetts vid det första valet skall mandattiden utlöpa efter två år. Omedelbart efter det första valet skall namnen på dessa fem medlemmar utses genom lottdragning av ordföranden vid mötet.

7. Om en kommittémedlem avlider eller avsäger sig sitt uppdrag eller förklarar att han eller hon av någon annan anledning inte längre kan fullgöra sitt uppdrag inom kommittén, skall den konventionsstat som föreslog medlemmen, med förbehåll för kommitténs godkännande, utse en annan expert bland sina medborgare, som skall inneha uppdraget under återstoden av mandattiden.

8. Kommittén skall själv fastställa sin arbetsordning.

9. Kommittén skall välja sitt presidium för en tvåårsperiod.

10. Kommitténs möten skall vanligtvis hållas i Förenta nationernas högkvarter eller på annan lämplig plats, som kommittén bestämmer. Kommittén skall i regel sammanträda varje år. Kommittémötenas längd skall bestämmas och om det är nödvändigt, omprövas vid möte med konventionsstaterna, med förbehåll för generalförsamlingens godkännande.

11. Förenta nationernas generalsekreterare skall tillhandahålla erforderlig personal och övriga resurser för att möjliggöra för kommittén att effektivt utföra sitt uppdrag enligt denna konvention. 12. Medlemmarna av den enligt denna konvention upprättade kommittén skall med godkännande av generalförsamlingen erhålla ersättning från Förenta nationerna på sådana villkor som generalförsamlingen beslutar.

Artikel 44

1. Konventionsstaterna åtar sig att genom Förenta nationernas generalsekreterare avge rapporter till kommittén om de åtgärder som de vidtagit för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention och de framsteg som gjorts i fråga om åtnjutandet av dessa rättigheter:

(a) inom två år efter konventionens ikraftträdande för den berörda staten,

(b) därefter vart femte år.

2. Rapporter enligt denna artikel skall ange eventuella förhållanden och svårigheter som påverkar i vilken utsträckning åtagandena enligt denna konvention har uppfyllts. Rapporterna skall även innehålla tillräcklig information för att ge kommittén en god uppfattning om genomförandet av konventionens bestämmelser i det berörda landet.

3. En konventionsstat som har tillställt kommittén en utförlig första rapport behöver inte i sina följande rapporter, som avges enligt punkt 1 (b) i denna konvention, upprepa tidigare lämnad grundläggande information.

4. Kommittén kan begära ytterligare information från konventionsstaterna om genomförandet av konventionens bestämmelser.

5. Kommittén skall vartannat år genom ekonomiska och sociala rådet tillställa generalförsamlingen rapporter om sin verksamhet.

6. Konventionsstaterna skall göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.

Artikel 45

För att främja ett effektivt genomförande av konventionens bestämmelser och internationellt samarbete på det område som konventionen avser gäller följande:

(a) Fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ skall ha rätt att vara representerade vid granskningen av genomförandet av sådana bestämmelser i denna konvention som faller inom ramen för deras mandat. Kommittén kan inbjuda kompetenta organ och organisationer, som den finner lämpligt, att komma med expertråd angående genomförandet av konventionen på områden som faller inom ramen för deras respektive verksamhetsområden. Kommittén kan inbjuda fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ att inlämna rapporter om konventionens tillämpning inom området som faller inom ramen för deras verksamhet;

(b) kommittén skall, såsom den finner lämpligt, till fackorganen, FN:s barnfond och andra kompetenta organ och organisationer överlämna rapporter från konventionsstaterna som innehåller en begäran om eller anger behov av teknisk rådgivning eller tekniskt bistånd jämte kommitténs synpunkter och eventuella förslag beträffande sådan begäran eller sådant behov;

(c) Kommittén kan rekommendera generalförsamlingen att framställa en begäran till generalsekreteraren om att för kommitténs räkning företa studier angående särskilda frågor som rör barnets rättigheter;

(d) Kommittén kan avge förslag och allmänna rekommendationer på grundval av den information som erhållits enligt artiklarna 44 och 45 i denna konvention. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall tillställas varje konventionsstat som berörs samt rapporteras till generalförsamlingen tillsammans med eventuella kommentarer från konventionsstaterna.

DEL III

Artikel 46

Denna konvention skall vara öppen för undertecknande av alla stater.

Artikel 47

Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 48

Denna konvention skall förbli öppen för anslutning av vilken stat som helst. Anslutningsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 49

1. Denna konvention träder i kraft den trettionde dagen efter dagen för deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet hos Förenta nationernas generalsekreterare.

2. I förhållande till varje stat som ratificerar eller ansluter sig till konventionen efter deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet träder konventionen i kraft den trettionde dagen efter det att en sådan stat deponerat sitt ratifikations- eller anslutningsinstrument.

Artikel 50

1. En konventionsstat kan föreslå en ändring av konventionen och överlämna förslaget till Förenta nationernas generalsekreterare. Generalsekreteraren skall sedan översända ändringsförslaget till konventionsstaterna med en begäran om att dessa anger om de tillstyrker att en konferens med konventionsstaterna sammankallas för att behandla och rösta om förslagen. Om minst en tredjedel av staterna inom fyra månader efter förslagets översändande tillstyrker en sådan konferens, skall generalsekreteraren sammankalla konferensen i Förenta nationernas regi. Ändringsförslag som antagits av en majoritet av de vid konferensen närvarande och röstande konventionsstaterna skall underställas generalförsamlingen för godkännande.

2. En ändring som antagits enligt punkt (1) i denna artikel träder i kraft när den har godkänts av Förenta nationernas general-församling och antagits av konventionsstaterna med två tredjedels majoritet.

3. När en ändring träder i kraft skall den vara bindande för de konventionsstater som har antagit den, medan övriga konventions-stater fortfarande är bundna av bestämmelserna i denna konvention och eventuella tidigare ändringar, som de antagit.

Artikel 51

1. Förenta nationernas generalsekreterare skall motta och till alla stater sända texten till reservationer som staterna gjort vid ratifikationen eller anslutningen.

2. En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte

tillåtas.

3. Reservationer kan återtas vid vilken tidpunkt som helst genom notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare, som därefter skall underrätta alla stater. Notifikationen skall gälla från den dag då den mottogs av generalsekreteraren

Artikel 52

En konventionsstat kan säga upp denna konvention genom skriftlig notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare. Uppsägningen träder i kraft ett år efter den dag då notifikationen mottogs av generalsekreteraren.

Artikel 53

Förenta nationernas generalsekreterare utses till depositarie för denna konvention.

Artikel 54

Originalen till denna konvention, vars arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter har lika giltighet, skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare. Till bekräftelse härav har undertecknade ombud, därtill vederbörligen befullmäktigade av sina respektive regeringar, undertecknat denna konvention.

6.2 Tabell undersökning

Antal år	Antal personer
0-5	6
0-8	11
0-13	28
0-15	8
0-18	6
Totalt	59

Frågan som ställdes var: *Vilken ålder associerar du med barn?* Antal personer som tillfrågades var 102 stycken varav 59 personer svarade. Undersökning utfördes via email och svarsgruppen hade varierande åldrar och kön. Anledningen till att vi valt dessa olika gruppindelningar vad gäller ålder är för att läsaren skall kunna få en generell översyn. Om vi valt färre indelningar hade mönstret inte blivit lika tydligt. För specifika svar se nästa bilaga *Undersökning*.

6.3 Undersökning

0-15	5
3-8	0-15
3	12
7	7-8
12	6
0-15	6
18	5
0-12	4
0-18	9
0-13	0-17
1-15	2-13
0-16	8
2-13	6
5	0-13
0-12	0-13
0-13	0-12
0-10	0-15
8	3-10
0-13	10
0-18	0-18
0-12	0-15
1	0-10
5-12	0-13
0-10	5-10
3-12	0-15
0-15	7
8	0-12
0-12	0-12
8-10	1½-9
6	